

Uporaba imena i prezimena u hrvatskom književnom jeziku

Tutić, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:737009>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ivan Tutić

Uporaba imena i prezimena u hrvatskom književnom jeziku

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Jadranka Mlikota

Osijek, 2015.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Muška i ženska imena i prezimena u jezikoslovnoj literaturi	2
2.1. Muška imena i prezimena u gramatikama suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika	2
2.2. Muška imena i prezimena u savjetodavnoj i preostaloj jezikoslovnoj literaturi	9
2.3. Muška imena i prezimena kao pravopisni problem.....	16
2.4. Ženska imena i prezimena u gramatikama suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika	23
2.5. Ženska imena i prezimena u savjetodavnoj i ostaloj jezikoslovnoj literaturi	31
2.6. Ženska imena i prezimena kao pravopisni problem	37
3. Uporaba muških i ženskih imena i prezimena u novinskom stilu .. Error! Bookmark not defined.	
3.1. Muška imena i prezimena u novinskom stilu	Error! Bookmark not defined.
3.1.1. Sklonidba muških imena i/ili prezimena na -i	Error! Bookmark not defined.
3.1.2. Sklonidba muških imena na dvootvornički završetak -io.....	Error! Bookmark not defined.
3.1.3. Pisanje dvostrukih prezimena muških osoba.....	Error! Bookmark not defined.
3.1.4. Zaključno o uporabi muških imena i prezimena u novinskom stilu	Error! Bookmark not defined.
3.2. Ženska imena i prezimena u novinskom stilu.....	48
3.2.1. Alomorfna (sibilarizirana) osnova u DL jednine.....	49
3.2.2. Sklonidba stranih ženskih imena na zatvornički završetak	50
3.2.3. Sklonidba ženskih imena na dvootvornički završetak.....	51
3.2.4. Ženska prezimena na zatvornički završetak	55
3.2.5. Ženska prezimena na otvornik -a	56
3.2.6. Dvostruka ženska prezimena	57
3.2.7. Zaključno o uporabi ženskih imena i prezimena u novinskom stilu	59

4. Zaključak	60
5. Literatura	Error! Bookmark not defined.

Sažetak

Diplomski rad donosi pregled normativnih rješenja o sklonidbi osobnih muških i ženskih imena i prezimena u jezikoslovnim priručnicima hrvatskoga jezika: gramatikama, pravopisima, savjetodavnoj te ostaloj jezikoslovnoj literaturi. Normativna se rješenja sklonidbe osobnih muških i ženskih imena i prezimena proučavaju u novinskome stilu, na temelju korpusa tiskovina *Hrvatske jezične riznice*, kako bi se dobio odgovor u kojoj je mjeri navedeni stil hrvatskoga jezika u skladu s normativnim rješenjima.

Ključne riječi: muška i ženska osobna imena i prezimena, normativni priručnici, novinski stil

1. Uvod

Ovaj rad istražuje muška i ženska osobna imena i prezimena u hrvatskome književnome jeziku, a sastoji se od dvaju poglavlja u kojima se obrađuje problematika vezana uz temu.

U prvom se dijelu rada donosi prikaz jezikoslovne literature (gramatičke, pravopisne, savjetodavne i ostale jezikoslovne) u kojoj su obrađena pitanja sklonidbe osobnih muških i ženskih imena i prezimena. Pregled jezikoslovne literature dat će uvid u (ne)usklađenost pojedinih normativnih priručnika i njihova propisa u odnosu na pitanje sklonidbe muških i ženskih imena i prezimena, a drugim će se dijelom rada to provjeriti i usporediti u primjerima novinskoga stila, točnije u korpusu tiskovina *Hrvatske jezične riznice*.

Cilj je radu dati pregled pojedinih normativnih rješenja u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi kada je u pitanju sklonidba osobnih muških i ženskih imena i prezimena te utvrditi u kojoj mjeri novinski stil slijedi normativni opis i propis.

2. Muška i ženska imena i prezimena u jezikoslovnoj literaturi

Ovo se poglavlje rada sastoji od nekoliko potpoglavlja u kojima će se opisati pristup sklonidbenim i pravopisnim pitanjima vezanima uz osobna muška i ženska imena i prezimena u suvremenome hrvatskome književnome jeziku. Potpoglavlja donose normativna rješenja u suvremenim gramatikama hrvatskoga književnoga jezika¹, normativne dvojbe opisane u savjetodavnoj literaturi², te pravopisne u suvremenim pravopisima hrvatskoga književnoga jezika.³

2.1. Muška imena i prezimena u gramatikama suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika

Na samome početku valja istaknuti kako su muška osobna imena u gramatikama suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika opisana unutar sklonidbe imenica prema tomu pripadaju li *a* ili *e* vrsti, tj. sklanjaju li se po tzv. „muškoj“ ili „ženskoj“ sklonidbi.

Prema dvjema gramatikama koje najbolje opisuju sklonidbu imenica, a tako i sklonidbu muških imena – *Povijesni pregled* te *Glasovi i oblici*, *a* vrsta sadrži imenice koje u N jednine završavaju na otvornike *-o* i *-e*, dakle toj sklonidbi pripadaju imenice s nastavkom *-o* i to: osobna imena, prezimena i odmilice s višesuglasničkim osnovnim završetkom poput *Branko*, *debeljko*, *dečko*,

¹ U radu se koristim sljedećim gramatikama hrvatskoga jezika: Babić, Stjepan i dr., 1991.: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU, Globus, Zagreb, u radu dalje kratim naslov u *Povijesni pregled*; Babić, Stjepan i dr., 2007.: *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Globus, Zagreb, dalje u radu kratim naslov u *Glasovi i oblici*; Barić, Eugenija i dr., 2003.: *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb; Ham, Sanda, 2002.: *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, dalje u radu naslov kratim u *Školska gramatika*; Raguž, Dragutin, 1997.: *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb, u radu naslov kratim u *Praktična gramatika*; Silić, Josip i Pranjković, Ivo, 2005.: *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, dalje u radu naslov kratim u *Silić-Pranjkovićeva gramatika hrvatskoga jezika*; Težak, Stjepko i Babić, Stjepan, 2007.: *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Školska knjiga, Zagreb, u radu se naslov krati u *Težak-Babićeva gramatika hrvatskoga jezika*.

² Popis autora i naslova jezičnih savjetnika donosim abecedno, po prezimenima autora: Barić, Eugenija i dr., 1999.: *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, ŠN, Zagreb; Dulčić, Mihovil, 1997.: *Govorimo hrvatski*, Hrvatski radio i Naklada NAPRIJED d.d., Zagreb; Frančić, Anđela i dr., 2005.: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb; Ham, Sanda i dr., 2014.: *Hrvatski jezični savjeti*, Školska knjiga, Zagreb; Hudeček, Lana i Matković, Maja u suradnji s Igorom Čutukom, 2012.: *Jezični priručnik Coca-Cole HBC Hrvatska*, Coca-Cola HBC Hrvatska d.o.o.; Težak, Stjepko, 1991.: *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Školske novine, Zagreb.

³ U radu se služim sljedećim suvremenim hrvatskim pravopisima: Anić-Silić, 2001.: *Pravopis hrvatskoga jezika*, HAZU, u daljem radu koristim naziv *Anić-Silićev pravopis*; Babić-Moguš, 2010.: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, u daljem se radu koristim nazivom *Babić-Mogušev pravopis*; Babić-Finka-Moguš, 2004.: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, u daljem radu naslov kratim u *Babić-Finka-Mogušev pravopis*; Babić-Ham-Moguš, 2005.: *Hrvatski školski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, u daljem radu koristim naziv *Školski pravopis*; Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb, u daljem radu koristim naziv *Matičin pravopis*; Jozić i dr., 2013.: *Hrvatski pravopis*, IHJJ, Zagreb, u radu koristim naziv *Institutov pravopis*.

Dubravko, Ficko, Hotko, Matko, Rojko, ujko, Zlatko, zloćko itd. (Babić i dr., 1991.: 490., Babić i dr., 2007.: 307.); imenice tuđega podrijetla poput *auto, bajaco, bendžo, kakao, korzo*, među kojima su i poneka muška osobna imena: *Leo, Oto, Tito* i sl. (Babić i dr., 2007.: 307.).

Nastavak *-e* u sklonidbi *a* vrste imaju osobna imena i prezimena na *-je* poput *Hrvoje, Vukoje, Alojzije, Julije, Mojsije, Ovidije, Silvije* i sl., koja prema *Silić-Pranjkovićevoj gramatici hrvatskoga jezika* završavaju morfemom *-e*, a ne *-je* (Silić-Pranjković, 2005.: 103.). Posebno se ističe kako osobna imena s morfemima *-o* i *-e* koja izvorno pripadaju hrvatskome jeziku (*Marko, Hrvoje*) imaju isključivo jedninu, za razliku od općih imenica stranoga podrijetla na *-o* ili *-e* koje mogu imati i množinu i srednjega su roda (*tango – tanga, korzo – korza, finale – finala, bijenale – bijenala*) (Silić-Pranjković, 2005.,; 103.).

Ipak neke gramatike za primjer daju sklonidbeni uzorak imena *Hrvoje* koje navode i u množini: N *Hrvoji*, G *Hrvoja*, D *Hrvojima*, A *Hrvoje*, V *Hrvoji*, L *Hrvojima*, I *Hrvojima* (Babić i dr., 1991.: 562., Babić i dr., 2007.: 355., Težak-Babić, 2009.: 105.).

Dodati se *a* vrsti mogu i imenice preuzete iz drugih jezika koje završavaju na *-e, -i, -u* te dugo *-ō*, npr.: *foaje, renome, rezime, Andre, Dante; jeti, kroki, derbi, okapi, Ghandi, Rudi, Leopardi; marabu, gnu, iglu, Timbuktu, Peru, Šikoku; rolō, rešō, depō, metrō, bistrō* i slično (Babić i dr., 2007.: 307.).

Kada je riječ o *e* vrsti, a odnosi se na muška imena, većina imenica u N jednine ima nastavak *-a*, ali se ovamo uvrštava i dio imenica s nominativnim nastavkom *-e* i *-o*.

Nastavak *-a* u N jednine ove sklonidbe imaju deminutivne i hipokoristične imenice izvedene od imenica koje znače muško: *brkica, čičica, djedica, Grgica, Ivica, Jurica, Perica, Tomica* itd. (Babić i dr., 1991.: 571., Babić i dr., 2007.: 375.). Isti nastavak imaju i muška osobna imena te nadimci kao što su *Alija, Andrija, Dobriša, Đuka, Ilija, Jura, Luka, Matija, Miha, Nikola, Šima, Tadija, Tunja, Žika* (Babić i dr., 1991.: 571., Babić i dr., 2007.: 376.). U gramatikama stoji napomena kako su u nekim krajevima (Slavonija, karlovačko čakavsko-kajkavsko četveroriječje i drugdje) česta muška hipokoristična imena na *-a* s kratkosilaznim naglaskom: *Fränja, Īva, Jōza, Jōža, Mīka, Pěra, Rūda, Stīpa, Vīda* i sl. (Babić i dr., 1991.: 572., Babić i dr., 2007.: 376.). Nastavak *-e* u sklonidbi *e* vrste imaju hipokoristična muška osobna imena pretežito s jednozlatvorničkim završetkom osnove: *Ante, Bože, Dane, Duje, Frane, Ive, Jere, Jure, Mate, Mile, Rade, Šime, Tome, Zvane, Zvone* (Babić i dr., 1991.: 572., Babić i dr., 2007.: 377.).

Hipokoristična muška osobna imena i nadimci na -o s dugouzlaznim naglaskom na posljednjem slogu, poput *Ándro, Báto, Béro, Bóro, Cápo, Cígo, Čédo, Ćíro, Ćóro, Drágo, Đúro, Édo, Éro, Férdó, Gášo, Húso, Íso, Ívo, Kíco, Kréšo, Krúno, Ládo, Lólo, Lóvro, Ljúbo, Máto, Mého, Mićo, Miho, Mújo, Niko, Pájo, Péro, Ráfo, Ráto, Róko, Sávo, Símo, Sréto, Tómo, Tóšo, Vújo, Zúko, Žéljo* također pripadaju imenicama koje se sklanjaju prema *e* vrsti (Babić i dr., 1991.: 572., Babić i dr., 2007.: 377.). Posebno su zanimljiva dva muška osobna imena iz posljednjih dviju skupina muških osobnih imena – *Ero* i *Mile*. *Težak-Babićeva gramatika hrvatskoga jezika* ističe kako imenice (imena) kao što su *Ero* i *Mile* u zavisnim padežima imaju zapravo promjenu imenica ženskoga roda (N *Ero*, G *Ere*, D *Eri*). Dodaje se tomu da se imenice kao što je imenica *Ero* u jugoistočnim krajevima, posebno u Dubrovniku i okolici, mijenjaju u svim padežima po muškoj promjeni, poput imenice *auto* (N *auto*, G *auta*, D *autu*, prema tome: N *Ivo*, G *Iva*, D *Ivu*), što se drži hrvatskom književnojezičnom promjenom ograničenih područja (Težak-Babić, 2009.: 112.). Tako se poput imena *Ero* mijenjaju imenice odmila i uopćene imenice našega podrijetla koje pred završnim -o imaju samo jedan suglasnik: *Anto, Babo, Božo, Braco, Cigo, Franjo, Jovo, Huso, Krešo, Lujo, Meho, Mijo, Niko, Pero, Žabo* itd., a poput imena *Mile* neka od imena kao što su *Ante, Frane, Jure, Mate, Stipe, Tone* i sl. (Težak-Babić, 2009.: 112.).

Najčešće opisivana pitanja vezana uz sklonidbu osobnih muških imena, a koja donose gramatike hrvatskoga jezika, pitanja su provođenja glasovne promjene sibilizacije u pojedinim muških osobnih imena (prezimenama), vokativ muških domaćih i stranih (tuđih) osobnih imena, sklonidba stranih muških osobnih imena koja završavaju otvornikom *i* (i drugim otvornicima) te pitanje sklonidbe muških imena koja završavaju na -io.

Gotovo sve proučavane gramatike beziznimno navode kako je u DL jednine čest proces desibilizacije imena *e* vrste koja završavaju na -ka, -ga i -ha poput: N *Mika*, DL *Miki*; N *Drago*, DL *Dragi*; N *Đuka*, DL *Đuki*; N *Grga*, DL *Grgi*; N *Luka*, DL *Luki*; N *Tiho*, DL *Tihi*, N *Vlaho*, DL *Vlahi* itd. (Raguž, 1997.: 48., Težak-Babić, 2009.: 108., Silić-Pranjaković, 2005.: 109., Ham, 2002.: 46., Barić i dr., 1997.: 153.).⁴ S obzirom na to da je oblik koji služi za imenovanje u neposrednom obraćanju te ga redovito imaju imenice koje znače one s kojima čovjek razgovara i kojima se

⁴Ista se normativna preporuka za DL jednine odnosi i na ženska imena *e* vrste.

obraća, vokativ je muških imena također opisivano pitanje u gramatikama hrvatskoga jezika. Pri opisu vokativa pojedinih imena valja na umu imati kojem sklonidbenom uzorku to ime pripada. Kada je riječ o V jednine imenica muškoga roda *a* vrste koje završavaju nenepčanicom, one vokativ najčešće tvore nastavkom *-e* te se tada može pojaviti posebna, palatalizirana osnova koju će razviti imena iz drugih (stranih) jezika ako se osjećaju dovoljno podomaćenima, npr.: *Sveti Roče, od kužne bolesti čuvaj nas!* (Babić i dr., 1991.: 500.).

U napomeni *Povijesnoga pregleda* stoji kako je i M. Bogdanović u prijevodu Hamleta V/I jedan dio dijaloga između grobara i Hamleta preveo na sljedeći način: *To je lubanja Yorickova, koji je bio kraljev lakrdijaš...Ah, ubogi Yoriče!* S obzirom na to vokativni je oblik imena *Sadik – Sadiče*, prema *Malik – Maliče*, ali je kod vlastitih imena koje se završavaju na *-k, -g, -h* ili *-c*, uzetih iz drugih jezika, osobito ako još nisu sasvim udomaćena, pa se osjećaju pomalo tuđima, običnije izbjegavati stvaranje alomorfne vokativne osnove koje izvorni jezik ne poznaje, te tada ona imaju V bez promjene završnog osnovnog zatvornika, pa im je bolje pridodati vokativni nastavak *-u*: *Sadiku, Salihu, Abdulahu, Baruhu, Moricu, Fricuiliu*. Često se pak upotrebljava nominativni oblik u službi vokativa, kao što biva kod ostalih tuđih i nekih naših imena, npr. *O, hvala vama, mali Rosencrantz i Guildenstern!*; – *Ah, Noah dragi!*; – *Antek, gdje je mama?* (Babić i dr., 1991.: 501.).

Nastavkom *-e* vokativ tvore i hipokoristična osobna i životinjska imena, među kojima su i imena muških osoba poput *Ivica, Jožica, Jurica, Perica, Tomica* i sl. (Babić i dr., 1991.: 581., Barić i dr., 1997.: 155., Raguž, 1997.: 44., Babić i dr., 2007.: 388., Silić-Pranjeković, 2005.: 108., Težak-Babić, 2009.: 110.). Pored nastavka *-e* ta imena mogu imati vokativni oblik jednak nominativnome, ali su takvi slučajevi rjeđi, međutim pojavljuju se u starijih pisaca: *Lijepo, Jožica!*; *Ivica,...jesi li dobro naučio?* (Babić i dr., 1991.: 583.). Isto tako, imena koje se završavaju na *-r* redovito imaju nastavak *-e*, npr.: *Gdje ti je poštena riječ, Viktoro?*, prema tome: *Davore, Igore, Ivore* i sl. (Babić i dr., 1991.: 583.).

Vokativni je oblik vrlo često jednak nominativnom, i to kod imena (i prezimena) preuzetih iz drugih jezika, osobito kad se osjećaju sasvim tuđa i kad se radi o tuđicama, odnosno o likovima, junacima prevedenih djela, npr.: *Sven, ja te razumijem...; Ah, gospodine Teppis.; – Doviđenja, Seth!*; *Treba da izađeš, Pepek;* – *Recite, Chester, jeste li čuli;* – *Dragi Pol.* (Isti pisac ima i *Druže Polu.*). U takvim se slučajevima ipak često upotrebljava pravilni oblik vokativa na *-e* ili *-u*, npr.: *Razumijem te, Lestere;* – *Razumijete li, Benderu?* (Babić i dr., 1991.: 503.).

Nominativni je oblik vokativa česta pojava i u novijih pisaca za sva muška osobna imena koja završavaju otvornikom *-a*: *Alija, Andrija, Bariša, Dobriša, Ilija, Iva, Joža, Jura, Luka, Miha, Mika, Nikola, Stipa, Toma, Zaharija* i sl. (Babić i dr., 1991.:582.). Ipak, u takvim je imenima u starijih pisaca uobičajeniji bio vokativni nastavak (*-o/-e*): *Andrijo! – zavrišti starac...*, ali i ti stariji pisci upotrebljavaju *V* s nominativnim oblikom, i to najčešće u imenicama koje znače muško: *A s vama, majstore Andrija, govorit ću!*; *Luka, što ti veliš?*; *Čuj, Ilija...*; *Pomozi, sveti Nikola!* (Babić i dr., 1991.: 583., Babić i dr., 2007.: 389.). Nominativni se oblik zadržava i u imena *e* vrste koja završavaju na *-e*: *Ante, Bene, Dane, Duje, Ive, Jere, Jure, Mate, Mile, Rade, Tone* itd. (Babić i dr., 2007.: 388., Težak-Babić, 2009.: 112.).

Tim se navedenim imenima mogu dodati i imena koja završavaju na *-je*, a ne pripadaju *e* vrsti već *a* vrsti: *Antonije, Hrvoje, Julije, Maroje* i sl. (Babić i dr., 1991.: 562., Barić i dr., 1997.: 112., Babić i dr., 2007.: 355.). Isti je slučaj i s hipokorističnim muškim imenima i nadimcima s dugouzlaznim naglaskom u *N* jd.: *Áco, Ándro, Báto, Béro, Bóro, Cápo, Cígo, Čédo, Ćíro, Ćóro, Drágo, Đúro, Édo, Éro, Férdo, Gášo, Húso, Íso, Ívo, Kíco, Kréšo, Krúno, Ládo, Lólo, Lóvro, Ljúbo, Máto, Mého, Mićo, Miho, Mújo, Niko, Pájo, Péro, Ráfo, Ráto, Róko, Sávo, Símo, Sréto, Tómo, Tóšo, Vújo, Zúko, Žéljo* itd. (Babić i dr., 1991.: 572., Barić i dr., 1997.: 155., Babić i dr., 2007.: 387., Težak-Babić, 2009.: 112.). Svim je tim imenima zajedničko to što se u *V* dugouzlazni naglasak mijenja u dugosilazni.

Kada je riječ o imenicama, a među njima i muškim osobnim imenima tuđega podrijetla koja u *N* jd. izgovorno završavaju na *-i* koje predstavlja dio osnove – *žiri, taksí, remí, Miki, kivi, Bobi, reli*, gramatike se hrvatskoga jezika slažu kako se u ostalim padežima koji oblikom nisu slični s *N* u takvih imenica osnova proširuje sonantom *j* radi zatvaranja zijeva ili hijata: *G* jd. *žiríja, taksíja, remíja, Mikíja, kivíja, Bobíja, relíja* i sl. (Raguž, 1997.: 20., Babić i dr., 2007.: 314., Težak-Babić, 2009.: 105.).

Valja napomenuti kako prethodno spomenuto završno *-i*, koje je dio osnove, može biti predstavljeno i nekim drugim slovima poput *-y, -ie, -is, -s* i sl.: *Camus, Henry, Gilespie, Denis*, dakle – *Camusja, Henryja, Gilesepieja, Denisja* i sl. (Barić i dr., 1997.: 111., Silić-Pranjaković, 2005.: 105.).

Jedino u *Silić-Pranjakovićevoj gramatici hrvatskoga jezika* stoji kako se glas *j* ne umeće između osnove koja završava na *-i* i nastavka: *Leopardi – Leopardia* (104.), ali se ipak u daljnjoj napomeni

navodi kako pravopis⁵ dopušta i oblike s umetnutim *j*: *Leopardija, Henryja* (Silić-Pranjčević, 2005.: 105.).

Isto tako se u sklonidbi imenica/imena koja završavaju dvootvornikom *-io*, od kojih je otvornik *i* dio osnove, a *-o* nastavak za N jd., osnova u svim padežima osim NAVI proširuje međuotvorničkim *j*: *radio, G radija, I radiom, N mn. radiji*; *N Antonio, G Antonija, I Antoniom* (Babić i dr. 1991.: 521., Barić i dr., 1997.: 112., Babić i dr., 2007.: 356.).

Razlikuje se sklonidba imenica ili imena tuđega podrijetla u kojima se kao dio osnove javljaju preostali otvornici te se takvim imenicama u ostalim padežima na nominativni oblik dodaju samo odgovarajući nastavci muške promjene: *N dosje, G dosjea, D dosjeu*, prema tome: *N Dante, G Dantea, D Danteu*; *N Hugo, G Hugoa, D Hugou*; *N Cocteau, G Cocteaua, D Cocteauu*; *N Mao, G Maoa, D Maou* itd. (Barić i dr., 1997.: 111., Silić-Pranjčević, 2005.: 104., Težak-Babić, 2009.: 105.).⁶

Prethodno se navedenim pitanjima može dodati i pitanje glasovne promjene nepostojano *a* kod koje se samoglasnik *a* u nekim riječima odnosno oblicima riječi gubi te se opet pojavljuje. Takav je slučaj s imenicama koje završavaju na *-ao* poput *kabao, ugao, pakao, orao, smisao*, među kojima su i vlastita muška imena *Pavao (G Pavla), Savao (G Savla)* i dr. (Babić i dr., 1991.: 491.).

Nepostojano se *a* može pojaviti i u imenica na *-m* kao što su *ječam, đeram, pojam, dojam*, među kojima se ističe vlastito ime *Dujam (G Dujma)* (Babić i dr., 1991.: 491.).

Raguž tome dodaje kako se u posuđenim vlastitim imenima može pojaviti nepostojano *e* koje se katkad može i očuvati, npr. *Dragec – G Drageca*), međutim često se ponaša kao nepostojano *a*, dakle ispada (npr. *Čakovec – G Čakovca*). Ipak, nepostojano kajkavsko *e* (ili iz drugih slavenskih jezika) u drugim sufiksima kao što je primjerice sufiks *-ek*: *Slavek, Mirek, Tonček, Maček*, obično ostaje nepromijenjeno (Raguž, 1997.: 14.).

U gramatikama se hrvatskoga jezika ne pronalazi mnogo normativnih preporuka kada su u pitanju prezimena muških osoba, s obzirom na to da se u „imenskoj formuli imena i prezimena za mušku osobu uvijek sklanjaju i ime i prezime, npr. *Ivan Generalić, G Ivana/ Ivice Generalića, D*

⁵ Vidi: Anić-Silić, 2001.: 211.

⁶ Dodati je navedenome kako vrijedi pravilo da je A jednak G u sklonidbi imenica muškoga roda kada znače živu osobu (*N Dante, G Dantea, D Danteu, A Dantea*), dok je u imenica za neživo N jednak VA (*N dosje, G dosjea, D dosjeu, A dosje, V dosje*) (Težak-Babić, 2009.: 105.).

Ivanu/ Ivici Generaliću, stoga nema dvojbenih primjera kojima bi se bavile gramatike, za razliku od prezimena ženskih osoba kod kojih se redovno sklanja samo ime, primjerice *Zora Generalić*, *G Zore Generalić*, *D Zori Generalić* (Barić i dr., 2005.: 103.).

Iz primjera je vidljivo kako se prezimena koja u nominativu jednine imaju zatvornički završetak, i koja se odnose na mušku osobu redovito sklanjaju. I dok je mogućnost sklonidbe ženskih prezimena koja završavaju otvornikom *-a* dopuštena samo u razgovornome stilu, muško se prezime sklanja bez obzira imalo zatvornički ili otvornički završetak.

Jedno od pitanja koja se odnose na sklonidbu prezimena koje navode većina gramatika hrvatskoga jezika jest pitanje desibilarizacije u DL jedine prezimena koja završavaju na *-ka*, *-ga* ili *-ha* bez obzira odnosila se ona na mušku ili žensku osobu, primjerice *Ladika*, DL *Ladiki*, *Radeka*, DL *Radiki*, *Slivka*, DL *Slivki*, *Gliha*, DL *Glihi*, *Protega*, DL *Protegi*, *Drezga*, DL *Drezgi* (Babić i dr., 1991.: 575., Raguž, 1997.: 60., Barić i dr., 1997.: 153., Silić-Pranjković, 2005.: 109., Babić i dr., 2007.: 383.).

Dodati se može pitanje vokativnoga oblika domaćih osobnih prezimena koja svršavaju na *-ac* i *-ak* (kajk. *-ec* i *-ek*) kao što su *Barac*, *Srijemac*, *Bosanac*, *Maček*, *Crnolatac*, *Crnokrak*, *Čanak*, *Konjarek*, *Jazbec*, *Adamec*, *Tkalec*, *Treščec*, *Valdec* i sl., onih koja su postankom opće imenice kao što su *Kolar*, *Lončar*, *Pisac*, *Golub*, *Kos*, *Pijevac*, *Rus* i sl. i onih koja se svršavaju na *-k*, *-g*, *h* i *-c*, npr.: *Ruk*, *Skok*, *Širok*, *Žic*, *Puc*, *Vlah*, *Štih* i sl. (Babić i dr., 1991.: 504.). Kod tih je prezimena vokativni oblik najčešće jednak nominativnome, posebice u oslovljavanjima uz dodatak *druže*, *gospodine* (Babić i dr., 1991.: 504.). Ipak takva prezimena mogu imati i pravi vokativni oblik, s nastavkom *-e* ili *-u*, osobito stilski obilježen ili u vrlo bliskom, prijateljskom kontaktu: *Skoče*, *Žiče*, *Zeče*, *Mulče*, *Mačeče*, *Mačeku* (Babić i dr., 1991.: 504., Raguž, 1997.: 11.).

Na kajkavskome je području česta pojava nepostojanoga *e* koje se nalazi na mjestu nepostojanoga *a*, a zahvaća i hrvatska kajkavska prezimena: *Gubec* – *Gupca*, *Krtanjek* – *Krtanjka*, *Medenec* – *Medenca*, *Pevec* – *Pevca*, *Sremec* – *Sremca*, *Vrabec* – *Vrapca* i dr. (Raguž, 1997.: 14., Babić i dr., 2007.: 268., Težak-Babić, 2009.: 63.). Ako se u jezičnoj praksi ustalilo, u prezimenima to *e* može biti i postojanim: *Maček* – *Mačeka*, *Slaviček* – *Slavičeka*, *Zebec* – *Zebeca* i dr. (Raguž, 1997.: 14., Babić i dr., 2007.: 269., Težak-Babić, 2009.: 63.). Upravo sufiks *-ek*, kojim završavaju prethodno

navođena imena, Raguž ističe kao sufiks u kojemu nepostojano kajkavsko *e* (ili iz drugih slavenskih jezika) obično ostaje nepromijenjeno, što je vidljivo i iz navođenih primjera (Raguž, 1997.: 14.).

Iz svega je opisanoga razvidno kako se u gramatikama hrvatskoga jezika pronalaze poneka normativna rješenja koja normiraju sklonidbu ženskih osobnih imena i prezimena, ponajviše u *Povijesnome pregledu* i *Glasovima i oblicima*. Prije svega tu je pitanje desibilarizacije u pojedinim muških imena (prezimenima), raspodjela nastavaka za vokativ muških imena, a uz to i palatalizirana osnova u pojedinim imenima i prezimenima, sklonidba muških osobnih imena koja izgovorno svršavaju na *-i* te pitanje proširivanja osnove međutvorničkim glasom *j* u imena koja imaju dvotvornički završetak *-io*. Uz ta se pitanja, navode i ona koja se tiču provođenja glasovnih promjena nepostojano *a* i *e* u pojedinim muškim imenima te prezimenima.

2.2. Muška imena i prezimena u savjetodavnoj i preostaloj jezikoslovnoj literaturi

Pitanja sklonidbe osobnih muških imena i prezimena, kada je riječ o savjetodavnoj te preostaloj jezikoslovnoj literaturi hrvatskoga jezika, nisu dovoljno opisivana, a većinom se pojavljuju pitanja obrađivana u gramatikama i pravopisima suvremenoga hrvatskoga jezika. Najopširniji je u obradi muških imena i prezimena *Hrvatski jezični savjetnik*, koji svoju opširnost dokazuje u tome što imena i prezimena razvrstava prema sklonidbenim tipovima.⁷

Ipak, valja upozoriti kako savjetodavna literatura posebnu pozornost posvećuje dvosložnim imenima (*Andro, Ante, Anto, Jure, Luka, Mile Stipa, Stipe*) i prezimenima koja završavaju otvornicima *-o* i *-e* (*Hraste, Njavro, Vince*), koja pripadaju *e* vrsti. Česte su dvojbe pri sklonidbi takvih imena i prezimena pa Dulčić u svome savjetniku *Govorimo hrvatski* navodi kako se takva imena sklanjaju poput imenica od milja: N *Ante*, G *Ante*, D *Anti*; N *Hraste*, G *Hraste*, D *Hrasti*; N *Kelo*, G *Kele*, D *Keli*; N *Mate*, G *Mate*, D *Mati* i sl. (Dulčić, 1997.: 359.). U svom savjetniku autor upozorava kako se u govornoj praksi pojavljuje i drukčiji način promjene takvih imena i prezimena, pa se takva imena i prezimena često pojavljuju u obliku G *Antea*, G *Hrastea*, G *Keloa*, što Dulčić smatra nepravilnim sklonidbenim načinom (Dulčić, 1997.: 359.).

⁷O tome se u ovom dijelu rada ne će pisati s obzirom na to da je prikaz raspodjele imena i prezimena *a* i *e* vrste već prikazan u potpoglavlju o imenima i prezimenima u gramatikama hrvatskoga književnoga jezika.

Razlog pojavljivanju prethodno navedenoga načina promjene vidi u utjecaju sklonidbe tzv. kroatiziranih tuđica s nastavkom *-e*, kao što su: *bife*, *dosje* te sklonidbe tuđih prezimena i imena tipa *Goethe*, *Hatze* kojima se u G jd. na nominativnu osnovu dodaje nastavak *-a*: *bifea*, *dosjea*, *Goethea*, *Hatzea*. Uz to, kao drugi mogući razlog takvomu bilježenju spornih imena i prezimena vidi težnju za zadržavanjem samosvojnosti i prepoznatljivosti prezimena u odnosu prema općim imenicama (Dulčić, 1997.: 359.). Bez obzira na to, savjetodavna se literatura slaže kako domaća imena i prezimena valja sklanjati poput svih imenica hrvatskoga jezika koje pripadaju *e* vrsti: N *Ante*, G *Ante*, D *Anti*; N *Hraste*, G *Hraste*, D *Hrasti*; N *Mate*, G *Mate*, D *Mati*; N *Šego*, G *Šege*, D *Šegi* i sl. (Težak, 1991.: 91., Barić i dr., 1997.: 117., Dulčić, 1997.: 359., Frančić i dr., 2005.: 105., Hudeček i dr., 2012.: 81., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=25>⁸).

Dulčić isto tako ističe kako se pri sklonidbi hipokorističkih imena poput *Ante*, *Mate* u hrvatskome književnom jeziku njihova osnova ne dulji te takvu sklonidbu smatra regionalno obilježenom (N *Ante*, G *Anteta*; N *Mate*, G *Mateta*; N *Stane*, G *Staneta* (Dulčić, 1997.: 359.). I *Hrvatski jezični savjetnik* tu promjenu drži pokrajinskim obilježjem koje ne pripada standardnome hrvatskome jeziku (Barić i dr., 1999.: 117.). S obzirom na to da pripadaju *e* vrsti, takva se imena valjaju sklanjati kao ženska imena tipa *Mare* (G *Mare*, D *Mari*), dakle kao imenice ženskoga roda: N *Ante*, G *Ante*, D *Anti*; N *Stane*, G *Stane*, D *Stani*, dok se nepravilnom sklonidbom smatra ona po uzoru na strana imena: N *Ante*, G *Antea*, D *Anteu* (može se čuti) (Dulčić, 1997.: 359.). Na isti se način kao i imena na *-e* sklanjaju i dvosložna muška osobna imena na *-o*: N *Mato*, G *Mate*, D *Mati*; N *Ivo*, G *Ive*, D *Ivi*, a stilski je obilježena i regionalnoga karaktera sklonidba takvih imena po *a* vrsti: N *Mato*, G *Mata*, D *Matu*; N *Ivo*, G *Iva*, D *Ivu* (Dulčić, 1997.: 359.).

Dodati se navedenome može i promjena imena i prezimena koja završavaju otvornikom *-o* s dvozlatvorničkim završetkom od kojih je drugi *k* (*Dubravko*, *Marko*, *Matko*, *Stanko*). Takva se imena mijenjaju po *a* vrsti, a ne prema *e* (*Marko*, *Marke*, *Marki*) jer takva sklonidba ne pripada standardnome hrvatskom jeziku (Barić i dr., 1999.: 118.) te se u tome prema Frančić i dr. rijetko griješi, ali su česte pogriješke povezane s izvođenjem oblika ostalih imena na *-o* (*Drago*, *Dino*) (Frančić, 2005.: 96.). Pojašnjava se kako je pogriješno sklanjati ime *Drago* kao G *Draga*, D *Dragu*, ime *Dino* kao G *Dina*, D *Dinu*, ime *Miro*, G *Mira*, D *Miru* i sl., međutim takvo se sklanjanje navedenih imena opravdava primarno težnjom za razlikovanjem muškoga imena od ženskoga *Dina* (G *Dine*, D *Dini*), *Draga* (G *Drage*, D *Dragi*), *Mira* (G *Mire*, D *Miri*). Muška se imena *Drago*,

⁸ Internetska stranica na kojoj se nalaze *Jezični savjeti* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: <http://savjetnik.ihjj.hr/>.

Dino, Miro i *Bruno* sklanjaju isključivo prema *e* vrsti kao i ženska imena *Draga, Dina, Mira, Bruna* te ih treba sklanjati na sljedeći način: *G Dine, Drage, Mire, Brune, D Dini, Dragi, Miri, Bruni* (Frančić i dr., 2005.: 105.).

Pitanje dvosložnih imena muških osoba na *-o* i *-e* obrađuju i Tomislava Bošnjak Botica te Zrinka Jelaska u svome članku *Skлонidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost* objavljenom u časopisu *Jezik*, a temeljem je njihovu radu pretpostavka da skлонidba takvih imena ovisi o njihovome naglasku. Iz toga proizlazi činjenica da se u mnogim novoštokavskim govorima, koji su po svojim naglasnim obilježjima sukladni hrvatskomu standardnome sustavu, imena s jednosložnim (silaznim) naglaskom mijenjaju po promjeni *a* vrste (N *Jânko*, G *Jânka*; N *Lîno*, G *Lîna*; N *Lëo*, G *Lëa*; N *Kârlo*, G *Kârla*), dok će se imena s dvosložnim (uzlaznim) naglaskom sklanjati po promjeni *e* vrste (N *Krsto*, G *Krste*; N *Máto*, G *Máte*; N *Ánte*, G *Ánte*; N *Hráste*, G *Hráste*) (Bošnjak Botica-Jelaska, 2008.: 179.). Iz prethodno se navođenih imena i njihovih oblika u skлонidbi može zaključiti kako savjetodavna literatura prednost daje promjeni imena na *-o* po *e* vrsti, dok promjenu takvih imena po *a* vrsti smatra stilski obilježenom, regionalnom ili čak pogrješnom (Dulčić, 1997.: 359., Barić, 1999.: 117., Frančić i dr., 2005.: 105.).

S obzirom na to da se mnoga muška dvosložna imena koja završavaju na *-o*, bez obzira na to je li ispred njega glas *k*, u nekim govorima mijenjaju prema *a* vrsti (N *Bruno*, G *Bruna*; N *Ivo*, G *Iva*; N *Miro*, G *Mira*), autorice zaključuju kako bi bilo dobro da se mogućnost takve skлонidbe normativno dopusti kao inačica postojećoj, postigavši tako u hrvatskom jeziku postigao sklad između uporabne i propisane norme (Bošnjak Botica-Jelaska, 2008.: 179.).

Savjetodavna se literatura zanima i pitanjem vokativa u pojedinim imena i prezimena muških osoba, prije svega onih koja završavaju nepčanim zatvornikom i zatvornicima *-k, -g, -h* ili *-c*.

Ona imena i prezimena koja u N završavaju nepčanim zatvornikom (*č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž*) u V jd. dobivaju nastavak *-u*: *mužu, prijatelju, mišu, Muraju, Kovačiću, Ribiću, Siliću* (Dulčić, 1997.: 379, Barić i dr., 1999.: 119., Frančić i dr., 2005.: 105., Hudeček i dr., 2012.: 84.), ali je moguć i vokativni oblik jednak nominativnome, što se smatra obilježjem službenije komunikacije: *gospodine Silić, gospodine Maleš* (Barić i dr., 1999.: 119., Hudeček i dr., 2012.: 84.).

Kada je riječ o imenima i prezimenima koja završavaju nenepčanim zatvornicima, prije svega na *-k, -g, -h* i *-c*, postoje dvije mogućnosti tvorbe vokativa: s nastavcima *-u* i *-e* ili bez nastavaka, dakle mogućnost vokativnoga oblika jednakoga nominativnome. Prema Dulčiću se uvođenje nastavka *-u* u

takvim primjerima može opravdati težnjom da se izbjegavaju glasovne promjene u osnovi riječi (dealomorfizacija) pa prema njemu nije pogriješno odabrati ni prvu ni drugu mogućnost pisanja vokativnoga oblika (Dulčić, 1997.: 379.).

Isto navodi i Težak koji u prezimenima koja svršavaju na *-k*, *-g*, *-h* i *-c* dopušta vokativni oblik s nastavkom *-u*: *Paljetku*, *Tomečku*, *Kovačiću*, *Debeljuhu*, *Prahu* i sl., međutim prije svega smatra da vokativnome obliku na *-u* valja dati prednost samo u novijim tuđicama na *-k*, *-g*, *-h*, *-c*: *Franku*, *Dagu*, *Cehu*, *Lahu* i sl. (Težak, 1991.: 87.). Kada je riječ o stranim imenima (*Mark*, *Harris*), prezimenima na *-ac*, *-ic*, *-ak*, *-ek* (*Barac*, *Vrabec*, *Jurak*, *Tomek*), prezimenima koja su po postojanju opće imenice: *Novak*, *Skok*, *Zvonar*, *Kolar*, *Lončar* i sl., prezimenima koja svršavaju na *-k*, *-g*, *-h*, *-c*: *Ruk*, *Herceg*, *Vlah*, *Žic* te uz to prezimenima koja svršavaju otvornikom: *Grba*, *Vince*, *Dugi*, *Krolo*, *Hosu*, Težak dopušta i nominativni oblik vokativa uz pravi vokativni oblik s nastavcima: *Zeče*, *Vuč*, *Medvjede*, *Kokote*, *Šarane*, *Tico* i sl., iz čega se da zaključiti kako veću prednost ipak daje vokativu s nastavcima (Težak, 1991.: 88.).

S obzirom na to da je vokativ imena i prezimena koja završavaju nenepčanicom moguće pisati na više načina, iako se prednost daje onome s nastavcima, prema Dulčiću treba uzimati u obzir podrijetlo, jezične navike nositelja prezimena, jezični osjećaj dotične kulturne sredine iz koje nositelj potječe i sl. te ističe kako su takvi oblici u kojima je V bez nastavka primjereniji kajkavskoj sredini, dok su oni s nastavcima u V primjereniji štokavskoj. Tomu dodaje kako su obje mogućnosti sastavni dio hrvatske književnojezične norme (Dulčić, 1997.: 380., 381.).

Težak također smatra kako suvremena norma treba biti dobrohotnija i da se u primjerima gdje postoje dvostrukosti (*Novače*, *Novaku*; *Harris*, *Harrise*) trebaju dopustiti te dvostrukosti pa odabir vokativnoga oblika prepušta volji autora, pisca ili govornika⁹ (Težak, 1991.: 88.).

Ipak, ako je prezime bez apozicije, s atributom ili samo, preporučuje da se tada upotrebljava tradicionalni vokativni oblik: *dragi Maliću*; *moj Farkašu*; *čuj, Novače* (Težak, 1991.: 88.).

Prema *Jezičnome su priručniku Coca-Cole HBC Hrvatska* imena i prezimena u kojima se u V provodi palatalizacija, čime se V izrazno udaljuje od nominativnoga oblika: *Ćutuče*, *Turče*, *Čečuče*, *Pinjuše*, *Balože*, iznimka od primjera koji se trebaju stavljati u V (Hudeček i dr., 2012.: 84.). Prema tome bolje je reći *Poštovani gospodine Ćutuk*, *Čečuk*, *Turk*. Tako i *Hrvatski jezični savjetnik* navodi

⁹ U ostalih se padeža obavezno mijenja i apozicija i prezime: *Reci profesoru Putancu*; *Zovi gospodina Maleša* (Težak, 1991.: 88.).

kako se iz stilskih razloga u takvih imena stvara poseban oblik za V: *Frederiče, Ludviže*, iz čega se može zaključiti kako se prednost daje nominativnome obliku (Barić i dr., 1999.: 291.).

S obzirom na to da je vrlo karakteristično te vrlo rijetko obrađivano i spominjano u jezikoslovnoj literaturi, zanimljivim je navesti i Dulčićev savjet o pisanju oblika imena *Juraj*, koji je u vezi s glasovnom promjenom *nepostojano a*, kojim autor upozorava na pogrešnu uporabu njegovih oblika (izaslanstvo na čelu s *Jurajem* Njavrom, knjiga *Juraja* Njavre i sl.) te ističe kako sve izvedenice imena *Juraj* gube ono *a* iz N jd.: N *Juraj*, G *Jurja*, *Jurjev* i sl. (Dulčić, 1997.: 375.).

Temeljno pravopisno pitanje vezano uz sklonidbu muških imena i prezimena koje obrađuje savjetodavna literatura jest sklonidba muških osobnih imena i prezimena koja završavaju na *-i* ili *-io*. Kada je riječ o stranim imenima koja izgovorno završavaju na *-i* (*-y* ili *-ee*) međuotvorničko se *j* umeće u ostalim imeničkim i pridjevnim tvorenicama između osnove i nastavka: N *Eddie*, G *Eddieja*, *Eddiejev*; N *Johny*, G *Johnyja*, *Johnyjev*; N *Leopardi*, G *Leopardija*, *Leopardijev* (Barić i dr., 1999.: 291., Hudeček i dr., 2012.: 84.). Ako je *-y* znak da se prethodni zatvornik umekšano čita, odnosno ako je samo pravopisni znak, u kosim padežima nema umetanja međuotvorničkoga glasa *j* (mađarska prezimena na *-y*: N *Nagy*, G *Nagya*, D *Nagyu*), a umetanja nema ni kada se završno *-y* čita kao *j*: N *Nestroy*, G *Nestroya*; N *Gray*, G *Graya*; N *May*, G *Maya* (Barić i dr., 1999.: 291.).

Težak također navodi kako se osnova proširuje glasom *j* u imenica koje završavaju na *-i* poput N *viski*, G *viskija*; N *Gandhi*, G *Gandhija*, ali prvenstveno u izgovoru, dok se, s druge strane, u pisanju ne umeće međuotvorničko *j* između osnove i nastavka: N *Mickey*, G *Mickeya*, N *Disney*, G *Disneya* (Težak, 1991.: 90.).

Kada je riječ o sklonidbi muških imena na *-io*, savjetodavna literatura ističe kako se u takvih imena osnova proširuje glasom *j* u ostalim padežima sklonidbe, osim u V koji je jednak N te u I: V *Mario*, I *Mariom*; V *Antonio*, I *Antoniom* (Težak, 1991.: 90., Barić, 1999.: 291.). Dodatno je pojašnjeno pitanje umetanja glasa *j* u *Hrvatskome jezičnom savjetniku* gdje je navedeno pravilo koje propisuje kako je glas *j* u kosim padežima distribucijske naravi, a u instrumentalu i nominativu opet se s distribucijskih razloga ne umeće (naime: *-ij ispred -o prelazi u -i: radij- + om > radiom*¹⁰ (Barić i dr., 1999.: 83.). Ako se glas *j* piše ispred *-om* u instrumentalu, tada bi se trebao pisati i ispred *-o* u nominativu, a tu se, dakako ne piše.

¹⁰ Vidi: Babić-Ham-Moguš, 2005.: 20.

Ipak, u nekima se savjetnicima dopušta pisanje takvih imena i s umetnutim glasom *j* u I: I *Mariom* i *Marijem*, I *Antoniom* i *Antonijem* (Hudeček i dr., 2012.: 81., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=12>), dok se prema nekima valja dati prednost bez bilježenja međuotvorničkoga glasa *j*: I *Mariom*, I *Antoniom* (<http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=12>). S tim se ne slaže Stjepan Babić koji u svome kraćem savjetu objavljenom u časopisu *Jezik* navodi kako se imena *Mario*, *Dario* mogu pojaviti u nominativnom obliku s umetnutim *j*, što on smatra i opravdanijim s obzirom na to da su izvedena od ženskih imena *Marija* i *Darija* koja već u svojim osnovama imaju glas *j*. Dodaje kako su u pravopisima česta pravila po kojima se između *i* i *o* ne piše glas *j* bez obzira na izgovor, ali gledajući cjelinu te sklonidbe, imena na *-io* treba sklanjati s umetnutim međuotvorničkim glasom *j*: N *Mario*, G *Marija*, I *Marijem*, *Marijev* (Babić, 2006.: 147.). Dodati je tomu kako se takva imena u kojima je *i* samo pravopisni znak, sklanjaju bez umetnutoga međuotvorničkoga *j* u ostalim padežima sklonidbe: N *Boccaccio*, G *Boccaccia* itd. (Frančić i dr., 2005.: 98.).

Često je u savjetodavnoj literaturi obrađivano i gramatičko pitanje glasovne promjene nepostojano *e* u pojedinim muškim prezimenima kajkavskoga podrijetla: N *Vramec*, G *Vramca*, *Vramčev*; N *Gubec*, G *Gupca*; N *Putanec*, G *Putanca*, *Putančev* i sl. (Barić i dr., 1999.: 114., Dulčić, 1997.: 377., Frančić, 2005.: 61., Ham i dr., 2014.: 30.).

Iznimka su od tih prezimena ona kod kojih bi u G jd. došlo do pojedine glasovne promjene ili u kojih bi se pojavila teško izgovoriva glasovna skupina: *Hitrec*, *Kelčec*, *Vabec*, *Zebec* i sl. (Barić i dr., 1999.: 114.). Nepostojano se *e* čuva u trosložnih i višesložnih prezimena, imena na *-ec* te u prezimena na *-ek*: N *Međimurec*, G *Međimureca*; N *Dragec*, G *Drageca*; N *Maček*, G *Mačeka*; N *Slavek*, G *Slaveka* (Barić i dr., 1999.: 115.).

Isto tako običnije je sklanjanje s postojanim *e* u dvosložnih imena na *-ec*: N *Crnec*, G *Crneca*; N *Malec*, G *Maleca*; N *Zebec*, G *Zebeca* (Dulčić, 1997.: 378., Barić i dr., 1999.: 115., 152.). Dodati je tomu kako (ne)zadržavanje glasa *e* ovisi o izvanjezičnim činiteljima, točnije o nositelju toga imena ili prezimena na kojemu je da odluči hoće li njegovo ime ili prezime imati nepostojano *e* ili ne će (Barić i dr., 1999.: 114.).

Osim pitanja u vezi s nepostojanim *e* u pojedinim kajkavskih prezimena, u vezi s muškim osobnim prezimenima jest i pravopisno pitanje obrađivano u savjetodavnoj literaturi koje se tiče

sastavljenoga ili rastavljenoga pisanje dvostrukih muških prezimena, odnosno pisanje takvih prezimena sa spojnicom ili bez nje.

U tome pitanju nema dvojbi pa se, budući da su posebne riječi koje se tako i sklanjaju, dvostruka imena, prezimena i nadimci muških osoba pišu se bez spojnice¹¹: N *Ivan Kukuljević Sakcinski*, G *Ivana Kukuljevića Sakcinskoga*, N *Antun Gustav Matoš*, G *Antuna Gustava Matoša*, N *Marin Držić Vidra*, G *Marina Držića Vidre* itd. (Dulčić, 1997.:70., Barić i dr., 1999.: 334., Frančić i dr., 2005.: 53.). Bez spojnice se pišu i dodani nadimci muških osoba koji dolaze odmah nakon prezimena: *Ante Topić Mimara*, *Marin Držić Vidra* i sl. (Dulčić, 1997.: 70., Frančić i dr., 2005.: 53.). Dodati je tomu kako se u rečenici sklanjaju svi dijelovi kojima imenujemo muške osobe, tj. imena i prezimena: *djela Ivana Gundulića, knjiga o Hanibalu Luciću*; dvostruka imena i prezimena i pridodani nadimci: *pjesme Antuna Branka Šimića, poetika Dživa Bunića Vučića, referat o Andriji Kačiću Miošiću, urotnička pisma Marina Držića Vidre* (Dulčić, 1997.: 70.).

S druge strane, posvojni se pridjevi od dvostrukih muških imena i prezimena pišu sa spojnicom: *Kačić-Miošićev*, *Polić-Kamovljev*, *Tresić-Pavičićev* i sl. (Barić i dr., 1999.: 118., Frančić i dr., 2005.: 53.). Dodatno se pojašnjava kako između dijelova prezimena treba stajati spojnica jer se pri tvorbi posvojnoga pridjeva prva sastavnica prezimena ne mijenja pa prema tome nastavak posvojnoga pridjeva dobiva samo druga sastavnica dvostrukoga prezimena muške osobe: *Tresić-Pavičićev* (Frančić i dr., 2005.: 50., 51.).

Iz navedenoga se može zaključiti kako se u suvremenoj savjetodavnoj i preostaloj jezikoslovnoj literaturi obrađuju pitanja koja su već opisivana u gramatikama i pravopisima hrvatskoga jezika, a svojom se opširnošću u toj obradi ističe *Hrvatski jezični savjetnik*.

Kada je riječ o imenima muških osoba, najčešće je obrađivano pitanje sklonidbe muških imena koja završavaju na -i ili dvootvornikom -io, dok je u vezi s prezimenima muških osoba često obrađivano pravopisno pitanje pisanja dvostrukih muških prezimena te njihovih pridjevnih tvorenica.

¹¹ *Anić-Silićev pravopis* (2001.: 80.) dopušta pisanje dvostrukih prezimena sa spojnicom, bez obzira je li riječ o osobi ženskoga ili muškoga spola.

2.3. Muška imena i prezimena kao pravopisni problem

Na početku valja napomenuti kako se vlastita imena isključivo pišu onako kako se pišu i u jeziku iz kojeg potječu, jeziku izvorniku, a takvo se pravilo jednoznačno može primijeniti na jezike koji se služe latiničnim pismom. Kada je riječ o ćiriličnome ili kojem drugom pismu koje nije latinica, imena se pišu prema uobičajenom izgovoru u hrvatskome jeziku, dok je za pojedine jezike moguće i primjenjivati transkripcijska ili transliteracijska pravila (Anić-Silić, 2001.: 209., Babić-Finka-Moguš, 2004.: 59., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 205., Jozić i dr., 2013.: 70., 71.) S obzirom na to da se i tuđa vlastita imena mijenjaju po sklonidbenim obrascima hrvatskoga jezika, valja napomenuti kako će pravopis primarno zanimati vezivanje nastavaka u sklonidbi te njihove imeničke i pridjevne tvorenice (Babić-Težak-Moguš, 2004.: 61.).

Iako ne posvećuju previše pozornosti muškim osobnim imenima i prezimenima, pravopisi hrvatskoga jezika ipak opisuju i propisuju neka pravila vezana uz pisanje i sklonidbu muških imena i prezimena, prvenstveno tuđega podrijetla. Ta se pravila prije svega odnose na sklonidbu vlastitih imena i prezimena čija osnova završava na pojedine naglašene ili nenaglašene otvornike te zatvornik.

Većina pravopisa hrvatskoga jezika ističu kako se vlastita imena ili prezimena koja završavaju na nenaglašeno -o ili -a mijenjaju kao i naša imena s tim završecima, a na isti način tvore i posvojne pridjeve: N *Bilbao*, G *Bilbaa*; N *Borneo*, G *Bornea*; N *Giacomo*, G *Giacoma*; N *Tasso*; G *Tassa*, *Tassov*; N *Giaconda*, G *Giaconde*, *Giacondin*; N *Spinoza*, G *Spinoze*, *Spinozin* i sl. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 61., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić-Moguš, 2010.: 51.). Pojedini pravopisi tome pravilu dodaju i sklonidbeni uzorak po kojemu se takva imena mijenjaju pa slijedi kako se muška imena i prezimena koja izgovorno završavaju na nenaglašeno -o (u pismu ne mora biti tako) sklanjaju kao imena *Marko*, G *Marka* i *Stanko*, G *Stanka*: N *Pablo Picasso*, G *Pabla Picassa*; N *Enrico Caruso*, G *Enrica Carusa*; N *Placido Domingo*, G *Placida Dominga*; N *Roberto Baggio*, G *Roberta Baggia*; N *Armando Diego Maradona*, G *Armanda Diega Maradone*; N *Hugo Boss*, G *Huga Bossa*; N *Paavo Nurmi*, G *Paava Nurmia*; N *Andrij Ševčenko*, G *Andrija Ševčenka*, N *Marco Polo*, G *Marca Pola* (Anić-Silić, 2001.: 212., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 211.).

Tim imenima *Matičin pravopis* dodaje i pojedina muška vlastita imena iz slovenskoga, makedonskoga ili bugarskoga jezika koja se sklanjaju kao ime *Mato*, G *Mate*: N *Ivo Daneu*, G *Ive*

Daneua; N *Kočo Racina*, G *Koče Racina*; N *Hristo Stoičkov*, G *Hriste Stoičkova*; N *Pejo Javorov*, G *Peje Javorova* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 211.).

Dodati se tomu mogu i primjeri vlastitih imena (prezimeni) koja završavaju naglašenim otvornikom -o koje se zadržava u čitavoj promjeni i tvorbi pridjeva: N *Hugo*, G *Hugoa*, *Hugoov*; N *Rousseau*, G *Rousseaua*, *Rousseauov* itd. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 61., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić-Moguš, 2010.: 52.).

Ako pak u izgovoru vlastita imena i prezimena završavaju nenaglašenim otvornikom -a, pravopisi propisuju sklonidbu takvih imena prema sklonidbenom uzorku imena *Luka*, G *Luke* i *Nikola*, G *Nikole*: N *Akira Kurosawa*, G *Akire Kurosawe*; N *Pekka Suorsa*, G *Pekke Suorse*; N *Gianluca Pagliuca*, G *Gianluce Pagliuce*; N *Andrea Bocelli*, G *Andree Bocellia*; N *Nicola Abbagnano*, G *Nicole Abbagnana*; N *Giuseppe Giacosa*, G *Giuseppea Giacose*; N *Gaza Theodoros*, G *Gaze Theodorosa* i sl. (Anić-Silić, 2001.: 211., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 211.).

Pri tome Anić i Silić upozoravaju kako bez obzira na karakter nastavka završni suglasnik osnove ostaje nepromijenjen: N *Giuseppe de Luca*, G *Giuseppea de Luce* (ne *de Luke*) (Anić-Silić, 2001.: 211.).

U pravopisima se hrvatskoga jezika posebno izdvajaju romanska imena sa završetkom na -co, -ca (izgovorno -ko, -ka) koja u svojoj promjeni zadržavaju izvorno c bez obzira na nastavak koji im se u sustavu hrvatskoga jezika pridodaje: N *Petrarca*, G *Petrarce*, D *Petrarci*; N *Tosca*, G *Tosce*, D *Tosci*; N *Casablanca*, G *Casablance*, D *Casablanci* itd. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.:42., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 207., Babić-Moguš, 2010.: 52., Jozić i dr., 2013.: 75.), dok je u pridjevnim oblicima češća osnova na -k: *Petrarkin*, *Toskin*, *Casablankin* i sl. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.:42., Babić-Moguš, 2010.: 52.). Neki od pravopisa hrvatskoga jezika propisuju kako se u takvih imena u sklonidbi i njihovim tvorenica beziznimno zadržava osnova na -c: N *Petrarca*, G *Petrarca*, *Petrarcin*, *Toscin*, *Casablancin* i sl. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 207., Jozić i dr.: 75.).

Kada je riječ o muškim vlastitim imenima i prezimenima koja završavaju na naglašeno ili nenaglašeno -a, sklonidbeni su uzorci tim imenima opće imenice *kupe*, G *kupea* i *rešo*, G *rešoa* (Babić-Moguš, 2010.: 52.) ili vlastito ime *Mance*, G *Mancea* (Anić-Silić, 2001.: 211.), a sklonidba

je takvih imena jednaka bez obzira čitalo se završno -e (N *Gabriele D'Annunzio*, G *Gabrielea D'Annunzia*; N *Dante Alighieri*, G *Dantea Alighieria*; N *Johann Wolfgang Goethe*, G *Johanna Wolfgang Goethea*; N *Lope de Rueda*, G *Lopea de Ruede*; N *Friedrich Nietzsche*, G *Friedricha Nitzschea*) ili ne čitalo¹² (N *George*, G *Georgea, Georgeev*; N *Mérimée*, G *Mériméea, Mériméeov*; N *Molière*, G *Molièrea, Molièreov*; N *Pierre*, G *Pierrea, Pierreov*; N *Shakespeare*, G *Shakespearea, Shakespeareov* (Anić-Silić, 2001.: 211., Babić-Finka-Moguš, 2004.: 61., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 210., Babić-Moguš, 2010.: 52., Jozić i dr., 2013., 73., 74.). Iz navedenih je primjera razvidno kako završno -e ostaje u cijeloj promjeni, a ostaje i onda kada služi samo kao pravopisni znak: N *Cambridge*, G *Cambridgea*, N *George*, G *Georgea, Georgeev*; N *Laplace*, G *Laplacea, Laplaceov*; N *Sermage*, G *Sermagea, Sermageov* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 61.).

Prethodno se navedenim imenima mogu dodati i pojedina muška vlastita imena iz slovenskoga, makedonskoga ili bugarskoga jezika koja izgovorno završavaju na nenaglašeni otvornik -e, a sklanjaju se kao *Mate – Mate*: N *Jože Toporišič*, G *Jože Toporišiča*; N *Tone Vogrinec*, G *Tone Vogrinca*; N *Blaže Koneski*, G *Blaže Koneskog(a)*. Anić-Silićev pravopis navodi primjer imena i prezimena *Tone Pretnar* koje u G jd. glasi *Toneta Pretnara*, a kao sklonidbeni uzorak takve promjene navodi se ime *Rile*, G *Rileta* (Anić-Silić, 2001.: 212.).¹³

Temeljnim se pitanjem koje obrađuju pravopisi hrvatskoga jezika smatra sklonidba muških osobnih imena i prezimena koja završavaju otvornikom -i (u stranim imenima -y i -ee). Važno je napomenuti kako se pravila koja donose pravopisi hrvatskoga jezika bitno razlikuju s obzirom na normiranje sklonidbe takvih imena, a upitnim se smatra proširivanje osnove takvih imena međuotvorničkim glasom *j*. Temeljem je toga problema izgovor otvornika i odnosno fonema /y/ i digrafa -ee, pa većina pravopisa hrvatskoga jezika dopušta proširenje osnove međuotvorničim glasom *j* samo kada se navedeni glasovi čitaju kao otvornik *i*. Dakle, u vlastitih se imena i/ili prezimena koja svršavaju na -i, -y ili -ee umeće između osnove i nastavka međuotvorničko *j* te se time osnova u oblicima (osim N) i pridjevnim tvorenicama proširuje: N *Leopardi*, G *Leopardija, Leopardijev*; N *Pucini*, G *Puccinija, Pucinijev*; N *Rossini*, G *Rossinija, Rossinijev*; N *Debussy*, G *Debussyja, Debussyjev*; N

¹² Babić-Finka-Mogušev pravopis takvo e naziva muklim e, str. 61.

¹³ Sklonidba *Mate – Mateta, Tone – Toneta* nije dio suvremene gramatičke norme s obzirom na to da nastavak -e kojim se tvori G jd. ne uzrokuje nikakve promjene na kraju osnove (Babić i dr., 1991.: 573.).

Horthy, *G Horthyja*, *Hortyjev*; *N Attlee*, *G Attleeja*, *Attleejev* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić-Moguš, 2010.: 51., Jozić i dr., 2013.: 74.). S obzirom na to da završno -i može biti predstavljeno i nekim drugim slovima poput -ie, -is, -s i sl.: *Camus*, *Gillespie*, *Denis*, novi Institutov pravopis navodi primjere poput: *N Camus* [kami], *G Camusja* [kamiija], *D Camusju* [kamiiju], *Camusjev* [kamiijev]; *N Denis* [deni], *G Denisja* [deniija], *D Denisju* [deniiju], *Denisjev* [deniijev]; *N Bernie*, *G Bernieja*, *D Bernieju*, *Berniejev* i sl. (Jozic i dr., 2013.: 74.).

Suprotno tomu – ako se -i, -y, -ee ne čitaju kao i ili ako je y samo pravopisni znak, ne dopušta se proširivanje osnove međuotvorničkim j: *N Hollei*, *G Holleia*, *Holleiev*; *N Kalay*, *G Kalaya*, *Kalayevev*; *N Nagy*, *G Nagya*, *Nagyev*; *N Nestroy*, *G Nestroya*, *Nestroyev*; *N Mérimée*, *G Mériméea*, *Mériméeev* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić-Moguš, 2010.: 51.). *Matičin* je pravopis jedini pravopis hrvatskoga jezika koji dopušta bilježenje međuotvorničkoga j isključivo u imenima i prezimenima stranoga podrijetla koja su dio hrvatskoga sustava, bez obzira na to jesu li ili nisu grafijski prilagođena hrvatskome jeziku, a sklanjaju se kao *N Toni*, *G Tonija*, *Tonijev*; *N Rudi*, *N Rudija*, *G Rudiju*, *Rudijev*; *N Franjo Marija Appendini*, *G Franje Marije Appendinija*, *Appendinijev*; *N Milovan Gavazzi*, *G Milovna Gavazzija*, *Gavazzijev*; *N Bobi Marotti*, *G Bobija Marottija*, *Marottijev* i sl. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 208.). U daljnjoj napomeni toga pravopisa stoji da nositelj takvoga imena ili prezimena, ako to želi, može svoje ime pisati i prema pravilima za strana imena, dakle bez umetanja glasa j. U *Anić-Silićevom* se pravopisu prednost daje nebilježenju međuotvorničkoga glasa j: (*N Dizzy Gillespie*, *G Dizzya Gillespiea*), ali se u imena koja izgovorno završavaju na -i (-i, -y, -ie) dopuštaju i oblici s umetnutim j: *N Jacques Tati*, *G Jacquesa Tatija*; *N Henry Fielding*, *G Henryja Fieldinga* itd. (Anić-Silić, 2001.: 211.).

Isto tako je dvojbeno i pitanje sklonidbe muških osobnih imena i prezimena koja imaju dvootvornički završetak -io te je ponovno upitno umetanje međuotvorničkoga glasa j između otvornika i koji je dio osnove te nastavka. S obzirom na to da je i ovdje bitan izgovor otvornika i, između osnove i nastavka umetat će se međuotvorničko j samo ako se -i izgovara kao i: *N Antonio*, *G Antonija*; *N Cassio*, *G Cassija*; *N Fidelio*, *G Fidelija*; *N Pio*, *G Pija*, *I Pijem* i sl. prema *studio*, *radio* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 20., Babić-Moguš, 2010.: 51., Jozić i dr., 2013.: 75.). Suprotno tomu, neki od pravopisa ne dopuštaju oblike s međuotvorničkim j u takvih imena i prezimena: *N Roberto Baggio*, *G Roberta Baggia*; *N Mario Lanza*, *G Maria Lanze*;

N *Gabriele D'Annunzio*, G *Gabrielea D'Annunzia* (Anić-Silić, 2001.: 211., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 211.).

S druge strane, ako je otvornik *i* samo pravopisni znak koji označuje da se ispred njega čita nepčani zatvornik (palatal), tada nema umetanja međuotvorničkoga glasa *j* iza toga zatvornika i nastavka: N *Ajaccio* [ajačo], G *Ajaccia* [ajača]; N *Boccaccio* [bokačo], *Boccaccia* [bokača]; N *Carpaccio* [karpačo], G *Carpaccia* [karpača] i sl. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 61., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić-Moguš, 2010.: 51., Jozić i dr., 2013.: 75.).

Kada je riječ o stranim muškim imenima ili prezimenima koja izgovorno imaju zatvornički završetak, ona u N imaju nulti nastavak (morfem), pa se sklanjaju kao *Miroslav*, G *Miroslava* i *Ivan*, G *Ivana*: N *Samuel Goldwin*, G *Samuela Goldwina*; N *Brook Taylor*, G *Brooka Taylora*; N *Arthur Young*, G *Arthura Younga*; N *Charles baudelaire*, G *Charlesa Baudelairea*; N *Ingmar Bergman*, G *Ingmara Bergmana*; N *Wolfgang Amadeus Mozart*, G *Wolfganga Amadeusa Mozarta*; N *Hans Christian Andersen*, G *Hansa Christiana Andersena*; N *William Shakespeare*, G *Williama Shakespearea*; N *Fred Astaire*, G *Freda Astairea* i sl. (Anić-Silić, 2001.: 211., Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 209., Babić-Moguš, 2010.: 51.). Isto se mijenjaju i muška vlastita imena i prezimena koja izgovorno završavaju na bilo koji naglašeni samoglasnik (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*): N *Edgar Degas*, G *Edgara Degasa*; N *Eric Cantona*, G *Erica Cantona*; N *Jean-Paul Marat*, G *Jeana Paula Marata*; N *Alain Resnais*, G *Alana Resnaisa*; N *Michel Platini*, G *Michela Platinia*, N *Bruce Lee*, G *Brucea Leea*¹⁴ i sl. (Anić-Silić, 2001.: 213., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 210.).

Osim sklonidbe, pravopisi hrvatskoga jezika propisuju i pisanje odnosnih pridjeva nastalih od vlastitih imena i prezimena koji završavaju na *-ski* (*-ovski*, *-evski*, *-ijanski*, *-inski*). Ti se pridjevi pišu prema izgovoru, dakle poput usvojenica: *bokačevski*, *darwinovski*, *dekubertenovski*, *felinijevski*, *geteovski*, *molijereovski*, *šekspirovski* i sl. (Anić-Silić, 2001.: 210., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 42., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 208., Babić-Moguš, 2010.: 53.). Zanimljivo je kako *Matičin* i *Anić-Silićev pravopis*, koji primarno daju prednost pisanju stranih imena i prezimena koja završavaju otvornikom *-i* ili dvootvornikom *-io* bez bilježenja međuotvorničkoga *j*, navode kako se

¹⁴ S obzirom na to da su *Matičin* i *Anić-Silićev pravopis* jedini koji navode promjenu muških osobnih imena i prezimena koja završavaju naglašenim otvornicima, donose se primjeri koji slijede norme tih pravopisa, dakle - opravdano je naveden G imena *Bruce Lee* bez proširene osnove međuotvorničkim glasom *j*.

odnosni pridjevi od takvih imena (prezimeni) pišu tako da se u njima između osnove koja završava na -i te sufikasa -evski i -inski umeće j: *apendinijevski*, *dagerovski*, *danuncijevski*, *snorijevski*, *čajkovskijevski* i sl. Isti pravopisi dopuštaju izvorno pisanje u slučaju kada se gubi prepoznatljivost polaznoga oblika: *gideovski* umjesto *židovski* od franc. *Gide* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 216.) *sisleyevki* umjesto *sizlejevski* od *Sisley* ili *o'neilovski* umjesto *onilovski*¹⁵ od *O'Neil* (Anić-Silić, 2001.: 210.).

Institutov pravopis hrvatskoga jezika navodi i primjere u kojima su odnosni pridjevi nastali srastanjem osobnoga imena i prezimeni: *bredpittovski* (prema Brad Pitt), *forestgampovski* (prema Forrest Gump), *džejmsdinovski* (prema James Dean), *pinkpanterovski* (prema Pink Panther) i sl. (Jozić i dr., 2013.: 51.).

Iz prethodno navođenih primjera muških osobnih imena i prezimeni i njihovih padežnih oblika, razvidno je kako se u imenskoj formuli za mušku osobu sklanjaju i ime i prezime, bez obzira na to ima li zatvornički ili otvornički svršetak.

Svoju opširnost u obradi muških imena i prezimeni *Matičin pravopis* dokazuje u tome što propisuje i sklonidbu muških prezimeni slavenskoga podrijetla koja izgovorno završavaju na -ski, -i, -ov/-ev i -in. Prema tome pravopisu, prezimeni muških osoba na -ski i -i izvorno su pridjevi te se kao takvi i sklanjaju: N *Cybulski*, G *Cybulskog(a)*; N *Dostojevski*, G *Dostojevskog(a)*; N *Gretzky*, G *Gretzkog(a)* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212.). Navedenim se genitivnim oblicima, prema pravopisu, iskazuje pridjevsko (posvojno) značenje prethodno navedenih prezimeni: *Cybulski*, film *Z. Cybulskog(a)*, *Cybulskiev* film (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 215.).

Kada je riječ o slavenskim prezimenima na -ov/-ev ili -in, ona su izvorno pridjevi, međutim sklanjaju se poput imenica: N *Bulgakov*, G *Bulgakova*, I *Bulgakovom* (ne *Bulgakovim*); N *Jesenjin*, G *Jesenjina*, I *Jesenjinom* i sl. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 211.), a pridjeve tvore pomoću dometaka -ov/-ev (-ljev): *Bulgakov – Bulgakovljev*; *Jesenjin – Jesenjinov* i sl. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 215.).

Temeljno je pitanje vezano uz osobna muška prezimeni u pravopisima hrvatskoga jezika opisano u poglavlju o sastavljenom i rastavljenom pisanju riječi, a posebna se pozornost posvećuje dvostrukim imenima i prezimenima muških i ženskih osoba.

¹⁵ Iako u pojedinim primjerima dopušta izvorno pisanje, *Matičin pravopis* ovaj pridjev donosi samo u naznačenom obliku - *onilovski* (Badurina i dr., 2008.: 216.).

Kada je riječ o dvostrukim imenima i prezimenima muških osoba, većina se pravopisa hrvatskoga jezika slaže kako je svaka sastavnica zasebna riječ pa se kao takva i sklanja: N *Andrija Kačić Miošić*, G *Andrije Kačića Miošića*; N *Antun Gustav Matoš*, G *Antuna Gustava Matoša*; N *Ivan Kukuljević Sakcinski*, G *Ivana Kukuljevića Sakcinskog* i sl. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 72., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 45., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 151., Babić-Moguš, 2010.: 59.), dakle bez bilježenja spojnice između dvaju prezimena. *Matičin pravopis* dodaje kako se u dvočlanih muških prezimena koja se gramatički vladaju kao jednočlana, dakle sklanja im se samo drugi član, piše umjesto spojnice crtica: *Čičin – Šain*; G *Čičin – Šaina* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 151.).

Uz to, *Institutov* i *Anić-Silićev pravopis* dopuštaju mogućnost povezivanja dvaju prezimena iste osobe bez obzira na spol imenovane osobe: *Andrija Kačić-Miošić*, *Ivana Brlić-Mažuranić* (Anić-Silić, 2001.: 80., Jozić i dr., 2013.: 106.). *Institutov pravopis* tomu dodaje kako pravopisi ne propisuju kanonski zapis osobnoga imena pa pisanje prezimena sa spojnicom ili bez nje ovisi o obliku koji se upotrebljava u službenoj komunikaciji (Jozic i dr., 2013.: 106.).

Pisanje posvojnih pridjeva od dvostrukih muških prezimena nije propisano jednoznačnom normom pa se prema nekim pravopisima (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 74., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 46., Babić-Moguš, 2010.: 61.) takvi pridjevi pišu sa spojnicom isključivo samo kod ženskih dvostrukih prezimena: *Brlić-Mažuranićkin*. Prema *Institutovu se pravopisu* posvojni pridjevi tvoreni od dvostrukih prezimena pišu sa spojnicom bez obzira na to imaju li u prezimenu spojnicu ili ne: *Čičin-Šainov*, *Tresić-Pavičićev*, *Polić-Kamovljev*, *Kačić-Miošićev* (Jozic i dr., 2013.: 52.). S druge strane, prema *Matičinu se pravopisu* posvojni pridjevi od dvostrukih prezimena pišu bez crtice (ne spojnice): *Kačić Miošićev*, *Polić Kamovljev*, *Tresić Pavičićev* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 157.), dok se u dvočlanih prezimena od kojih se sklanja samo drugo (bez obzira na spol nositelja) piše crtica: *Čičin – Šainov*, *Brlić – Mažuranićkin*, *Čorak – Slavenskin* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 155.).

Samo neki od pravopisa propisuju i pisanje odnosnih pridjeva od dvostrukih muških prezimena jedne osobe i višečlanih prezimena u kojih se sklanja samo drugi član, a takvi se pridjevi pišu sastavljeno: *kačićmiošićevski*, *polićkamovljevski*, *tresićpavičićevski*, *čičinšainovski* i sl. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 154., Jozić i dr., 2013.: 51.).

U vezi sa sastavljenim i rastavljenim pisanjem, pravopisi propisuju i pravila za pisanje nadimaka muških i ženskih osobnih imena uz prezimena tih osoba.

Nadimci se muških osoba pišu kao zasebne riječi, dakle rastavljeno od samoga prezimena muške osobe: *Marin Držić Vidra*, *Ivan Gundulić Mačića*, *Ivan Bunić Vučić* itd., a budući da se dvostruka muška prezimena bilježe bez spojnice, takav je slučaj i s nadimcima koji se navode uz prezime muških osoba (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 72., Babić-Moguš, 2010.: 59.). Jedino se u *Matičinu pravopisu* navodi kako se u takvih slučajeva nadimak muške osobe odvaja od prezimena ili crticom ili navodnicima: *Andrija Matijaš – Pauk* ili „*Pauk*“, *Blaž Slišković – Baka* ili „*Baka*“ (Badurina-Marković-Mićanović, 2008., 151.).

Iz navedenoga se može zaključiti kako većina pravopisa hrvatskoga jezika propisuje pravila o sklonidbi prvenstveno stranih muških imena i prezimena, a ključnim se problemom smatra sklonidba muških osobnih imena (prezimena) koja imaju završetak na *-i* ili *-io*, odnosno proširivanje osnove takvih imena međuotvorničkim glasom *j*.

Razvidno je iz navođenoga kako je *Matičin pravopis* najiscrpniji u obradi sklonidbe muških imena i prezimena, dok je pravilo o bilježenju dvostrukih osobnih imena i prezimena, tj. sastavljenomu ili rastavljenomu pisanju istih, zajedničko svim pravopisima.

2.4. Ženska imena i prezimena u gramatikama suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika

Kada je riječ o obradi sklonidbe ženskih imena i prezimena u gramatikama hrvatskoga jezika, ondje su u gotovo svakoj od gramatika opisani oblici imena u DL jd. te raspodjela vokativnih nastavaka u sklonidbi imena *e* vrste: *-a*, *-e*, *-o*.

Gramatike koje daju najiscrpniji pregled sklonidbe imenica pa tako i osobnih ženskih imena jesu *Povijesni pregled* i drugo izdanje te gramatike *Glasovi i oblici*.

Prije svega valja napomenuti kako su ženska osobna imena i prezimena obrađivana pod dijelovima gramatika koji se tiču sklonidbe *e* vrste kojoj pripadaju prezimena muških i ženskih osoba (*Balija*, *Blažina*, *Desnica*, *Finka*, *Pavlina*, *Prica*, *Tuđa*, *Vončina* i sl.), hipokoristična ženska imena (*Ane*, *Jele*, *Kate*, *Luce*, *Mare*, *Pavle*, *Ore* i sl.) te osobna ženska imena tuđega podrijetla s ništičnim nastavkom, glasovno i pravopisno (ne)prilagođena (*Astrid*, *Dagmar*, *Ilsebil*, *Ines*, *Ingrid*, *Marilyn*, *Nives*) (Babić i dr., 2007.: 375., 377.).

Temeljna su obrađivana pitanja u vezi sa sklonidbom ženskih osobnih imena i prezimena u gramatikama hrvatskoga jezika desibilarizacija u DL jednine, raspodjela vokativnih nastavaka te sklonidba osobnih ženskih imena tuđeg podrijetla.

Kada se govori o DL jednine, suvremene se gramatike hrvatskoga jezika slažu kako se u ta dva padeža u nekih imenica ne provodi glasovna promjena sibilizacija.

Do te promjene ne dolazi u nekoliko kategorija među kojima su i osobna ženska imena: *Alemki, Alki, Anki, Barki, Biserki, Borki, Darki, Dinki, Dubravski, Enki, Iki, Ivki, Jadranki, Jelki, Krasanki, Koki, Lenki, Ljerki, Milki, Moniki, Nerki, Pajki, Pavki, Rajki, Ranki, Roziki, Savki, Senki, Smiljki, Soki, Stanki, Terki, Tonki, Veroniki, Vinki, Zinki, Zrinki, Zorki, Živki* (Babić i dr., 1991.: 574.). U *Glasovima i oblicima* stoji da se u DL jd. ne provodi proces sibilizacije, odnosno da osobna ženska imena u tim padežima pretežno nemaju alomorfnu osnovu. Normativnoj se preporuci pridodaje da se izostanak alomorfne osnove posebice odnosi na antroponime na *-ka*, kao *Alka, Anka, Biserka, Branka, Dinka, Jadranka, Ljerka, Ranka, Tonka, Veronika, Zdenka* (Babić i dr., 2007.: 383.). Ovdje se mogu pridodati i imena žena izvedena od prezimena istim sufiksom, kao što su *Bratkovička, Jurička, Kolarovka, Makovka, Turkulinka, Žuljevka* (Babić i dr., 2007.: 384.).

I ostale se gramatike suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika (Raguž, 1997.: 48., Težak-Babić, 2009.: 108., Silić-Pranjčević, 2005.: 109., 364., Ham, 2002.: 46., Barić i dr., 1997.: 153.) slažu kako se u mnogih imenica, a tako i osobnih ženskih imena, ne provodi sibilizacija, dakle mnogo je iznimaka od provođenja te glasovne promjene. Ona se najčešće ne provodi, osim u imena s već spomenutim sufiksom *-ka*, i u vlastitih imena na *-ga* poput *Giga, DL Gigi; Draga, DL Dragi; Rega, DL Regi; Olga, DL Olgi; Tuga, DL Tugi; Većenega, DL Većenegi* (Težak, Babić, 2009.: 108.).

Promjena nije dosljedna ni u ženskih osobnih imena sa suglasničkim skupom ispred nastavka *-i*: *Anka, DL Anki; Jadranka, DL Jadranki; Helga, DL Helgi; Psiha, DL Psihi* (Raguž, 1997.: 48.).

Iako se u gramatikama navodi kako ženska osobna imena u DL jednine pretežno nemaju alomorfnu osnovu te se sibilizacija najčešće u nekih imena ne provodi, iskazanim se može zaključiti kako u nekih imena nije isključeno provođenje te promjene, iako se u gramatika ne navode primjeri izmijenjenih, alomornih osnova.

U gramatika se ističe problematika raspodjele vokativnih nastavaka ženskih osobnih imena e vrste: *-a, -e, -o* te istovjetnost oblika ženskih imena u dvama padežima, nominativu i vokativu.

Nastavak *-a* u vokativu jednine imaju ženska osobna imena s dvozlatvorničkim osnovnim završetkom poput *Alka, Alma, Anka, Biserka, Dubravka, Duška, Đurđa, Goranka, Ivka, Jasenka, Jelka, Lahorka, Ljerka, Marta, Olga, Tiha, Vesna* itd. (Babić i dr., 1991.: 582., Babić i dr., 2007.: 388., Raguž, 1997.: 44). Isti nastavak u novije vrijeme ima sve više i drugih ženskih osobnih imena kao što su *Ana, Barbara, Ela, Gizela, Hana, Klaudija, Lana, Marija, Sanja, Sonja, Tanja, Tihana, Vera, Zlata* itd. (Babić, i dr., 1991.: 582., Babić i dr., 2007.: 388.). U tih je imena vokativ jednak nominativnom obliku. Jednak vokativni i nominativni oblik imaju i osobna imena nastala preobrazbom od pridjeva: *Divna, Draga, Jasna, Kolarovka, Mila, Milena, Slađana, Vesela* (Babić i dr., 1991.: 582., Babić i dr., 2007.: 389., Težak-Babić, 2009.: 110.).

Nastavak *-a* pojavljuje se u imena i prezimena na *-a*, najčešće u konvencionalnom, stilski, neobilježenom oslovljavanju: *Sonja, Dubravka, Toma, Perica, Kukuljica* (Težak-Babić, 2009.: 110.).

Silić-Pranjковиćeva gramatika hrvatskoga jezika navodi kako osobna imena koja ne završavaju na *-ic-a* imaju u V bilo morfem *-o* bilo morfem *-a*; *Marij-o, Marij-a, Ljiljan-a, Ljiljan-o, Božen-o, Božen-a*. Takve osobne imenice muškog spola imaju u vokativu samo morfem *-a*; *Ilija, Matija, Nikola* (Silić-Pranjковиć, 2005.: 109.). Jedina je to gramatika koja navodi te dopušta oba vokativna oblika u ovih imena te ne navodi kako je u takvih višesložnih imena vokativ češće jednak nominativu.

Ipak, u ostalim gramatikama (Barić i dr., 1997.: 154., Babić i dr., 1991.: 582., Babić i dr., 2007.: 388.) u takvih je imena vokativ obično jednak nominativu, ali dopuštaju se i oblici s nastavkom *-o*, npr. *Marija* i *Marijo*, *Barbara* i *Barbaro*, *Anđelina* i *Anđelino*, *Katarina* i *Katarino*, iako ih smatraju stilski obilježenim ili manje uobičajenim. Prednost se, dakle, daje nominativnom nastavku u vokativu jednine.

Većina gramatika hrvatskoga jezika (Težak-Babić, 2009.: 110., Raguž, 1997.: 44, Babić i dr., 1991.: 582, Babić i dr., 2007.: 388.) navode kako dvosložna ženska imena s dugouzlaznim naglaskom na prvom slogu imaju po pravilu u vokativu jednine nastavak *-o*: *Cíca*, V *Cíco*; *Góga*, V *Gôgo*; *Íva*, V *Ívo*; *Jéla*, V *Jêlo*; *Láda*, V *Lâdo*; *Mára*, V *Mâro*; *Náda*, V *Nâdo* itd. (Babić i dr., 1991.: 582.).

U gramatici *Glasovi i oblici* dodaje se kako se kod tih imena zadržavanjem nominativnog nastavka (*-a*) u vokativnoj službi ističe jaka stilski obilježenost (prijekor, ljutnja ili grdnja): *Áda*, V *Ádo*; *Cíca*, V *Cíco*; *Dúda*, V *Dûdo*; *Góga*, V *Gôgo*; *Néda*, V *Nêdo*; *Jéla*, V *Jêlo*; *Láda*, V *Lâdo*; *Mája*, V

Mâjo; Mára, V Mâro; Náda, V Nâdo itd. (Babić i dr., 2007.: 389.). Iz primjera je vidljivo kako se dodavanjem nastavka -o mijenja i naglasak samog imena, pa je u vokativu dugosilazni naglasak.

Ipak, navodi se kako su očite razlike u uporabi nominativnih umjesto uobičajenih vokativnih nastavaka između novijih pisaca i pisaca 19. stoljeća i prve polovice 20. st. Tako je u starijih pisaca uobičajeniji tipični vokativni nastavak:

Gdje si bila, Elviro?/ Ah, zlatna Zorko!/ Melito, Melito!...

ali i u tih se pisaca susreće nastavak -a, najčešće u imenica koje označavaju što muško:

Čuj, Ilija.../ Lijepo, Jožica!/ Hoću, Ferkonja...

(Babić i dr., 1991.: 583., Babić i dr., 2007.: 389.).

U novijih je pisaca češći nominativni nastavak u vokativu jednine, ali ni ovdje ne izostaju uobičajeni vokativni nastavci (Babić i dr., 1991.: 583., Babić i dr., 2007.: 390.). Tako Jure Franičević u svome romanu *Vir* na samo jednom mjestu svoju junakinju naziva *Evo*, i to u rečenici s ironičnim prizvukom: *Penji se, lijepa Evo*. Suprotno tomu, za normalno, osjećajno, neutralno oslovljavanje autor rabi lik *Eva*: *Zar ne možeš, Eva?* (Babić i dr., 1991.: 583., Babić i dr., 2007.: 390.).

Iz navedenoga se može zaključiti kako je nastavak -a čest u neutralnom dozivanju i normalnom obraćanju, a s druge strane, nastavak -o poprima stilski izrazitije, osjećajnije obilježje (Babić i dr., 1991.: 583., Babić i dr., 2007.: 390.).

Većina gramatika (Babić i dr., 1991.: 583., Raguž, 1997.: 44., Silić-Pranjeković, 2005.: 109., Babić i dr., 2007.: 388., Težak-Babić, 2009.: 110.) navode kako nastavkom -o vokativ tvore već spominjana dvosložna ženska imena s dugouzlaznim naglaskom na prvome slogu u nominativu jednine kao što su *Mára, Náda, Rúža*, dakle: *Mâro, Nâdo, Rúžo* (Težak-Babić, 2009.: 109.). Dodaje se kako je u tih imena moguće zadržavanje nominativnog nastavka, ali se prednost ipak daje ovom nastavku.

Nastavkom -o vokativ tvore također već spomenuta višesložna imena koja obično imaju vokativ jednine jednak nominativu (*Marija* i *Marijo*, *Barbara* i *Barbaro*, *Anđelina* i *Anđelino*, *Katarina* i *Katarino*), osim onih koja završavaju sufiksom -ica (Babić i dr., 1997.: 154.).

Gotovo sve gramatike (Babić i dr., 1991.: 581., Raguž, 1997.: 44., Babić i dr., 1997.: 155., Babić i dr., 2007.: 388., Silić-Pranjeković, 2005.: 108., Težak-Babić, 2009.: 110.) navode da imena sa sufiksom -ica vokativ tvore dodavanjem nastavka -e, primjerice: *Anice, Dragice, Evice, Marice, Milice, Olgice, Sanjice, Sonjice, Verice* itd. Jedino Raguž u svojoj *Praktičnoj gramatici* u primjerima sklonidbe takvih imena dopušta dvostruki nastavak u V jd.: *Anice/Anico, Verice/Verico* (Raguž, 1997.: 50.), dakle uz uobičajeni nastavak i nastavak -o.

Vokativni je nastavak *-e* čest i u dvosložnih imenica na *-o/-e* s dugouzlaznim naglaskom kojima se nazivaju ljudi ili što drugo od dragosti ili za porugu, ako se radi o imenicama ženskog roda: *Dáne, Máre, Lúce* itd. (Barić i dr., 1997.: 155.). U tih je imena vokativ jednak nominativu, samo im se naglasak mijenja u dugosilazni: *Dâne, Mâre, Lûce*. Nominativni se oblik zadržava i u ženskih imena koja završavaju na *-e*, poput *Ane, Jele, Ore, Pave* i dr. (Babić i dr., 2007.: 377., Težak-Babić, 2009.: 110.).

Kad se govori o imenima stranoga podrijetla, ona se u vokativu jednine ne mijenjaju pa se vokativ tada upotrebljava u nominativnom obliku, osobito u razgovornom jeziku (Raguž, 1997.: 11.). Tako je i u osobnih ženskih imena u vokativu jednine, ona se ne mijenjaju:

O mala, o slatka Liddy!/-Oh, Agnus!/-Slušaj, Annie! (Babić i dr., 1991.: 584.).

Radi preglednosti, vokativni se nastavci ženskih osobnih imena navedeni u gramatikama suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika prikazuju tablično.

1.Tablični prikaz vokativnih nastavaka u ženskih osobnih imena

Gramatike	-a	-o	-e
Babić i dr., 1991.	-ženska imena s višesuglasničkim osnovnim završetkom (<i>Alka, Biserka</i>) -imena nastala preobrazbom od pridjeva (<i>Divna, Draga</i>) -ženska imena na <i>-a</i> (<i>Barbara, Olivija</i>)	-dvosložna ženska imena u kojih je na prvom slogu dugouzlazni naglasak (<i>Góga, Íva</i>)	-hipokoristična osobna imena sa sufiksom <i>-ica</i> (<i>Dragica, Anica</i>)
Raguž, 1997.	-ženska osobna imena s dva suglasnika ispred nastavka (<i>Vlasta, Vlatka</i>)	-dvosložna imena s dugo uzlaznim naglaskom (<i>Mára, Náda</i>)	-trosložne i višesložne imenice sa sufiksom <i>-ica</i> (<i>Verica</i>)
Ham, 2002. ¹⁶	- <i>Dinka, Vlasta, Ivana</i>	- <i>Mara</i>	- <i>Zlatica</i>
Barić i dr., 1997.	-višesložna ženska	-višesložna ženska	-ženska imena na <i>-ica</i>

¹⁶ Budući da je namijenjena isključivo školskoj uporabi, u toj se gramatici samo navodi tvorenje vokativa trima nastavcima te primjeri za svaki od nastavaka.

	osobna imena osim onih na <i>-ica</i> (<i>Marija</i>)	osobna imena osim onih na <i>-ica</i> (<i>Marijo</i>)	(<i>Danica</i>) -dvosložne imenice na <i>-o /-e</i> s dugouzlaznim naglaskom (<i>Dáne</i>)
Silić-Pranjković, 2005.	-osobna imena koja ne završavaju na <i>-ic-a</i> (<i>Marija</i>)	-osobna imena koja ne završavaju na <i>-ic-a</i> (<i>Marijo</i>)	- osobna imena na <i>-ic-a</i> ž. roda i ž. spola (<i>Štefica</i>)
Babić i dr., 2007.	-ženska osobna imena s dvosuglasničkim osnovnim završetkom (<i>Alma, Biserka</i>) -osobna imena nastala preobrazbom od pridjeva (<i>Divna, Vesela</i>) -imena s dugouzlaznim naglaskom na prvom slogu (<i>Áda-Ádo, Cíca-Cíco</i>)	-imena s dugouzlaznim naglaskom na prvom slogu (<i>Mára, Náda</i>)	-hipokoristična osobna imena <i>-ica</i> (<i>Evica</i>)
Težak-Babić, 2009.	-imena na <i>-a</i> (<i>Sonja, Dubravka</i>)	-dvosložna ženska osobna imena s dugouzlaznim naglaskom na prvome slogu u N jd. (<i>Mára, Náda</i>)	-imenice na <i>-ica</i> s više od dvaju slogova (<i>Anica</i>) -ženska osobna imena koja završavaju na <i>-e</i> (<i>Ane, Pave</i>)

Iz svega je navedenoga i u tablici prikazanoga razvidno kako se vokativ ženskih imena u hrvatskom jeziku tvori trima nastavcima: *-a*, *-e*, i *-o*. Nastavak se *-a* pojavljuje u imena s dvama suglasnicima ispred nastavka, u višesložnih ženskih imena, osim onih na *-ica*, u imena nastalim preobrazbom pridjeva te imena koja završavaju na isti nastavak (*-a*).

Nastavak *-e* čest je u imena na *-ica* koja se sastoje od više od dvaju slogova te u imena koja završavaju na isti nastavak. U imena koja ne završavaju na *-ica*, a češći im je nominativni oblik u vokativu te imena s dugouzlaznim naglaskom na prvome slogu vokativ se tvori dodavanjem nastavka *-o*.

Tvorba je vokativa u ženskih imena česta s pomoću triju nastavaka, ali i zadržavanjem nominativnog oblika. Imena se stranoga podrijetla najčešće ne sklanjaju, ali ipak mogu biti sklanjana kao imenice *e* ili *i* vrste. Ipak, prednost se daje njihovim nesklonjivim oblicima.

Sklonidbu ženskih osobnih imena stranog podrijetla s ništičnim nastavkom u nominativu jedine propisuju jedino gramatike *Povijesni pregled* te *Glasovi i oblici*.

Takva imena, glasovno i pravopisno prilagođena ili neprilagođena, iako im je nastavak ništični, mogu se sklanjati po *e* vrsti: N *Ingrid*, G *Ingrid-e*, D *Ingrid-i*, A *Ingrid-u*, L *Ingrid-i*, I *Ingrid-om* ili ostati nesklonjive u rečenici: *Astrid, Dagmar, Ingrid, Ilsebill, Ines, Marilyn, Nives* (Babić i dr., 1991.:570., Babić i dr., 2007.: 377.). U sklonidbenom uzorku *e* vrste kao primjer imenice tuđeg podrijetla s ništičnim nastavkom u nominativu jednine navedeno je žensko osobno ime *Ingrid* koje sklanjano glasi: N *Ingrid*, G *Ingride*, D *Ingridi*, A *Ingrid/Ingridu*, V *Ingrid*, L *Ingridi*, I *Ingridom*. I kod ovog se imena u napomeni navodi kako se imena poput *Ingrid* obično ne sklanjaju (Babić i dr., 2007.: 408.). S druge se strane ime *Nives*, koje završava također na ništični nastavak, navodi u sklonidbenom uzorku i vrste pa sklanjano glasi: N *Nives*, G *Nivesi*, D *Nivesi*, A *Nives*, V *Nivesi*, L *Nivesi*, I *Nivesom*. Ispod sklonidbenog uzorka imena *Nives* stoji napomena kako se tako sklanja i ime *Mercedes* te još koje posuđeno žensko ime koje se ne uklapa u hrvatski sklonidbeni sustav, ali ih je ipak bolje iskoristiti kao nesklonjive riječi (Babić i dr., 2007.: 421.). U sklonidbi se pojavljuju i množinski oblici navedenih imena, iako osobna imena ne bismo trebali upotrebljavati u množini jer ona pripadaju imenicama koje se upotrebljavaju isključivo u jednini, tzv. *singularia tantum*.

Radi jasnije i potpunije obavijesnosti ta se imena katkad u nominativu jednine nastavkom *-a* ili sufiksima *-ica* i *-ka* prilagođuju *e* vrsti: *Astrida, Ingrida, Dagmarica, Marilynka, Nivesica/Niveska* (Babić i dr., 1991.: 570., Babić i dr., 2007.: 377.). Prilagođivanje može biti djelomično pa se ta imena, osobito u NAV jd. i uz prijedloge, upotrebljavaju s ništičnim nastavkom, a u ostalih se padeža mijenjaju kao imenice *e* vrste:

Nikakvih vijesti od Edith.../Raymond je rekao Edithi./Edithu i mene nikada nisu vodili na uzici./To je također ljutilo Edith./To si ti, Edith (Babić i dr., 1991.: 570.).

Dodaje se kako se takva imena bez promjene mogu upotrijebiti i u množini:

...stajati u grbu svih Illsebill... (Babić i dr., 1991.: 570.).

Osim imena na ništični nastavak navedena su i neka od tuđih imena na -e, -ey, -i, -ie, -o, -u, -y, kao *Jane, Shirley, Vali, Annie, Sadako, Šu, Emily* (Babić i dr., 2007.: 377.), koja su prilagođena ili neprilagođena hrvatskom jeziku, u rečenici nesklonjiva:

...mora govoriti s Šu.../Ali Šu nije sreo./Annie me je čekala./Slušaj, Annie!/
Razgovarao sam o tome s Annie (Babić i dr., 1991.: 570.).

U ostalih se gramatika suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika ne propisuje sklonidba ženskih osobnih imena tuđeg podrijetla pa se tako ne navode ni njihovi sklonidbeni uzorci kao što to čine dvije prethodno spomenute gramatike.

Kad je riječ o ženskim prezimenima, gramatike donose obradu samo nekih od pitanja vezanih uz njihovu sklonidbu – sklonidba ženskih prezimena na zatvornike te na otvornik -a. Prije svega bitno je napomenuti već spomenuto pravilo kako se u „imenskoj formuli od imena i prezimena u sklonidbi postupa različito s obzirom na to je li riječ o muškoj ili ženskoj osobi“ (Barić i dr., 1997.: 103.).

Kao što je napomenuto u poglavlju o muškim imenima i prezimenima, kod muške se osobe uvijek sklanjaju i ime i prezime, npr. *Ivan Generalić, G Ivana/Ivice Generalića, D Ivanu/Ivici Generaliću*, dok se kod ženskih osoba redovno sklanja samo ime, primjerice *Zora Generalić, G Zore Generalić, D Zori Generalić* (Barić i dr., 1997.: 103.).

Iz primjera je vidljivo kako se prezimena koja u nominativu jednine imaju zatvornički završetak, i koja se odnose na žensku osobu, po pravilu ne sklanjaju, a uz njih se redovno navode imena ženskih osoba koja se sklanjaju: *Dao sam to Ivani Horvat, Ani Raguž* (Raguž, 1997.: 12.). U razgovornome je jeziku česta pojava ženskoga prezimena na zatvornik sa sufiksima -ov/-ev, kao što su *Horvatova, Nikolićeva* itd., a koja dodatkom tih sufikasa postaju sklonjivima.

Upitna su prezimena ženskih osoba koja se sklanjaju po e vrsti, odnosno koja u nominativu jednine završavaju na -a. Ako se ta prezimena sklanjaju po e vrsti, tada se ona mogu sklanjati uz ime, npr. *Bela Krleža, G Bele Krleže, D Beli Krleži* ili *Bela Krleža, G Bele Krleža, D Beli Krleža* (Barić i dr., 1997.: 103.).

Raguž u svojoj *Praktičnoj gramatici* navodi kako se prezimena koja se sklanjaju po toj (e) vrsti, a završavaju na -a i odnose se na žensku osobu, načelno ne sklanjaju kao ni prezimena koja završavaju na suglasnik, prema tome piše se i govori: *Dao sam to Ivani Bevanda/Mariji Ladika* (Raguž, 1997.: 44.). Mogućnost je sklonidbe takvih prezimena dopuštena samo u razgovornome

jeziku: *Mariji Bevandi* itd. (Raguž, 1997.: 44.). Citirane su gramatike (Raguž, 1997.; Barić i dr., 1997.) jedine koje ukratko navode pravila za sklonidbu osobnih ženskih prezimena gore navođenih.

Vezano je uz sklonidbu prezimena i neprovođenje sibilizacije u DL jedine prezimena koja završavaju na *-ka*, *-ga* ili *-ha*, odnosila se ona na mušku ili žensku osobu, primjerice *Ladika/Ladiki*, *Radeka/Radiki*, *Slivka/Slivki*, *Gliha/Glihi*, *Protega/Protegi*, *Drezga/Drezgi* (Babić i dr., 1991., 575., Raguž, 1997.: 60., Barić i dr., 1997.: 153., Silić-Pranjeković, 2005.: 109., Babić i dr., 2007.: 383.). Tim se prezimenima dodaju i imena ženskih osoba nastalih od prezimena dodavanjem sufikasa *-ka*, *-ovka*, *-evka*: *Bratkovički*, *Ilički*, *Jurički*, *Kolarovski*, *Makovki*, *Mihaljevi*, *Šeginki*, *Turkulinki*, *Žuljevi* itd. (Babić i dr., 1991.: 575., Babić i dr., 2007.: 383.).

Razvidno je iz navođenoga kako su gramatike koje najopširnije propisuju sklonidbu osobnih ženskih imena *Povijesni pregled* te *Glasovi i oblici*. One su jedine koje propisuju sklonidbu stranih osobnih imena te navode i njihove sklonidbene uzorke. Jedina obrađivana pitanja u vezi sa sklonidbom ženskih prezimena jesu: sklonidba prezimena sa zatvorničkim završetkom te upitnost sklonidbe prezimena ženskih osoba koja završavaju otvornikom *-a*.

2.5. Ženska imena i prezimena u savjetodavnoj i ostaloj jezikoslovnoj literaturi

Problematici se sklonidbe osobnih ženskih imena, kada je riječ o savjetodavnoj literaturi hrvatskoga jezika, posvećuje pozornost tek pokojim naslovom, a većinom su to pitanja koja su obrađivana i navođena u gramatikama te pravopisima hrvatskoga jezika.

Od pitanja obrađivanih u gramatikama hrvatskoga jezika, proučavana savjetodavna literatura donosi ona pitanja vezana uz neprovođenje sibilizacije u DL jedine ženskih osobnih imena, pitanja vezana uz vokativne nastavke te sklonidbu stranih ženskih imena na zatvornički završetak.

Kao što to propisuju gramatike hrvatskoga jezika, tako se i u proučavanoj savjetodavnoj literaturi mogu pronaći natuknice i savjeti vezani uz neprovođenje sibilizacije u nekih ženskih osobnih imena, primjerice *Ana – Anki*, *Dubravka – Dubravki*, *Ljerka – Ljerki*, *Zrinka – Zrinki* (Barić i dr., 1999.: 113.; Frančić i dr., 2005.: 59.). Ostala se izučavana savjetodavna literatura ne bavi gore navedenim problemom.

Vokativ i vokativni nastavci u pojedinim ženskih osobnih imena drugo su pitanje obrađivano u gramatikama hrvatskoga jezika, a svoje mjesto pronalaze i u nekim od proučenih savjetnika.

Kao što to propisuje i većina gramatika hrvatskoga jezika, tako se i u *Hrvatskome jezičnome savjetniku* navodi kako je u višesložnih ženskih osobnih imena moguća dvojnost vokativnih nastavaka,¹⁷ a običniji je od njih vokativ jednak nominativnome obliku (*Marija/Marijo, Barbara/Barbaro*) (Barić i dr., 1999.: 152.). Sanda Ham u *Hrvatskim jezičnim savjetima* preporučuje nominativni oblik vokativa u svih ženskih imena osim u onih od dva sloga s dugouzlaznim naglaskom (*Bára, Káta, Láda, Náda*). I u ostalim se imenima mogu pojaviti oblici vokativa na -o (*Ano, Anko, Marto, Jelko*), ali s obzirom na to da je vokativ na -a suvremeniji i pravilniji, preporuka je prihvatiti u tih imena vokativ na -a. Ipak, ne valja odbaciti ni stariji oblik jer bi se, kako kaže Ham, odbacile i jezične navike mnogih (Ham i dr., 2014.: 136.). Stjepko Težak u svome jezičnom savjetniku naslovljenom *Hrvatski naš svagda(š)nji* navodi kako je vokativ jednak nominativu čest u imena i prezimena u konvencionalnom, stilski neobilježenom oslovljavanju: *Sonja, dođi!; Dubravka, reci mi!; Švrljuga, piši nam!* (Težak, 1991.: 85.).

S druge strane, vokativ ženskih osobnih imena na -o (*Marijo, Lano*) stilski je obilježen (Frančić i dr., 2005.: 105.), pa se prednost, kao i u gramatikama hrvatskoga jezika daje nominativnome obliku imena. Ženska osobna imena koja završavaju na -ica, u vokativu dobivaju nastavak -e: *Milice, Marice, Ljubice, Ankice* (Barić i dr., 1999.: 152., Frančić i dr., 2005.: 105.).

Kada je riječ o stranim, ali i domaćim ženskim osobnim imenima koja ne završavaju na -a ili muklo -e, odnosno ženska imena s ništičnim nastavkom ili neka od imena na -i, -y (*Dagmar, Ines, Ingrid, Karmen, Manon, Mercedes, Nives, Meri, Mary, Cindy, Steffi* itd.), ona se ne sklanjaju, kao što to propisuju i gramatike hrvatskoga jezika (Barić i dr., 1999.: 84., 117., Frančić i dr., 2005.: 104.).

Pitanje su sklonidbe stranih osobnih imena istraživale i jezikoslovke Anđela Frančić te Milica Mihaljević u svome članku *Pomodna osobna imena*. Autorice u članku donose podjelu osobnih imena stranoga podrijetla koje jasno luče u dvije skupine: tradicijska osobna imena¹⁸ te „nova“ osobna imena, strana hrvatskoj onomastičkoj tradiciji (Frančić i Mihaljević, 1995.: 172. – 178.) te tim, novim imenima i usmjeruju svoju pozornost. Člankom su odlučile istražiti samo ona imena koja

¹⁷ U takvih se imena u V preporučuje uporaba nastavka -o te nominativnoga oblika istoga imena.

¹⁸ Tu se pribrajaju imena koja su usklađena sa zakonima hrvatskoga jezičnoga sustava (npr. *Ivan, Josip, Luka, Marko, Stjepan; Ana, Klara, Marija, Katarina, Suzana* itd.). Autorice se u članku ne bave imenima navedenoga tipa.

na bilo koji način narušavaju sustav hrvatskoga jezika, a takva imena autorice nazivaju *pomodnim imenima*.¹⁹ Ono što karakterizira pomodna imena jest kršenje ograničenja hrvatskoga standardnoga jezika, isključivo time što sadrže, kako autorice navode, hrvatskom jeziku nesvojstvena²⁰:

a) slova: w, x, y, q (npr. *Erwin, Iwan, Swen, Alexander, Xenia, Roxana, Cindy, Mary, Nelly, Angelique, Dominique* itd.);

b) dvostruka slova: -bb-, -cc-, -ff-, -nn-/ -nn, -tt-, -ll-/ -ll, -pp-, -ss- (*Debbie, Marcco, Rebecca, Tiffany, Anna, Dennis, Donna, Enna, Susann, Bettina, Matteo, Melitta, Annabella, Isabell, Phillip, Pilipp-Johann, Jessica, Vanessa*);

c) dvoglase: -au, -ae-, -ea-/ -ea, -ei-, -eo, -ia/ -ia-, -ie-/ -ie (*Claudia, Mišaela, Natanae, Andrea, Antea, Lea, Mihaela, Leina, Heidi, Mateo, Romeo, Adriana, Claudia, Daria, Daniela, Annemarie, Melanie, Stefanie*);

d) suglasničke skupove: -ch-, -ck-, -jkl, -pfh-, ph-/ -ph-, th-/ -th, -sch (*Christian, Michaela, Patrick, Majkl, Christopfer, Philip, Stephan, Nathali, Ruth, Thomas, Sascha*).

U novije smo vrijeme svjedocima pojave i sve većega broja osobnih imena koja dovode do nejasnoće pri određivanju nositelja samoga imena, odnosno imena koja se nadijevaju pripadnicima obaju spolova (*Vanja, Saša, Matija, Sandi, Andrea, Borna...*) pa bi preciznije bilo govoriti o osobnim imenima muške, odnosno ženske osobe (Frančić, 2006.: 77.).

Autorice u svome članku navode kako su česta strana imena u hrvatskome jeziku koja krše ortoepska i morfološka ograničenja jezika pa njihov lik često dovodi do problema pri sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva, primjerice imena koja završavaju na samoglasnik koji nije svojstven hrvatskim osobnim imenima, npr. muška i ženska osobna imena koja završavaju na -i (*Anamari, Deni, Megi, Suzi*) te ženska osobna imena na suglasnički završetak (*Anel, Deborah, Elizabet, Karmen, Sarah*) (Frančić i Mihaljević, 1991.: 175.).

Kada je riječ o stranim ženskim imenima koja završavaju na suglasnik, autorice navode kako se takva imena ne sklanjaju, kao što to propisuju i gramatike hrvatskoga jezika te obrađena savjetodavna literatura: *Ingrid, Nives, Dolores, Elizabet* (Frančić i Mihaljević, 1991: 176.). Zanimljivo je kako u takvih imena autorice Frančić i Mihaljević te Zrinka Babić u svome članku *Pravopis i sklonidba stranih* dopuštaju sklonidbu, odnosno takva se imena, kako Babić ističe, mogu mijenjati, ali se mogu i ponašati kao da završavaju otvornikom -a, tj. sklanjaju se prema e vrsti

¹⁹ Autorice su članka u svom radu analizirale samo pomodna imena potvrđena u međimurskom antroponimikonu, odnosno kao izvor im je poslužio *Registar stanovnika Međimurja*.

²⁰ Popis je imena preuzet iz navedenoga članka dviju autorica, Anđele Frančić i Milice Mihaljević, str. 174. – 175.

(*Carmen*, G *Carmen* i *Carmene*, *Nives*, G *Nives* i *Nivese*) (Babić, 1991.: 138., Frančić i Mihaljević, 1991.: 175.).

Temeljno je pravopisno pitanje obrađivano u savjetodavnoj literaturi sklonidba osobnih ženskih imena koja imaju dvootvornički završetak (*-ea*, *-ia*) te umetanje međutovorničkoga glasa *j*.

Iz poglavlja o sklonidbi ženskih osobnih imena u pravopisima hrvatskoga jezika, vidljivo je kako su pravopisi hrvatskoga jezika oprečni u stajalištima kada je riječ o sklonidbi ženskih osobnih imena koja završavaju otvorničkim skupom *-ea*, od kojih je jedan dio osnove, a drugi nastavak. Upitno je u takvih imena umetanje međutovorničkoga glasa *j* pa se pravopisi pri tome stajalištu bitno razlikuju. Ipak, u proučavanoj se literaturi u takvih imena međutovorničko *j* ne umeće u kosim padežima, pa imena kao što su *Tea*, *Matea*, *Andrea* u daljnjoj sklonidbi glase ovako: N *Tea*, *Matea*, *Andrea*, G *Tee*, *Matee*, *Andree*, D *Tei*, *Matei*, *Andrei* itd. (Frančić i dr., 2005.: 95., Hudeček i dr., 2012.: 81., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=255>).

O tim imenima piše i jezikoslovac Stjepan Babić u časopisu *Jezik* gdje se postavlja pitanje sklonidbe imena kao što su *Andrea*, *Mario*, *Lea*, *Matea* itd. Upitna je sklonidba imena kao što su *Andrea*, *Matea*, *Vanea*, *Tea* i *Lea* budući da bi nominativni oblik tih imena mogao glasiti i *Andreja*, *Mateja* itd. (Babić, 2006.: 146.).

Babić navodi kako učestalost nominativnoga oblika nije važna za sklonidbu, već je isključivo važno ono što je navedeno u pravopisu, tj. pravilo o umetanju glasa *j* između *e-a* na kraju preuzetih stranih riječi²¹ prema čemu bi pravilnije bilo da su nominativi *Andreja*, *Leja*, *Mateja*, *Teja*, *Vaneja* (Babić, 2006.: 146.). Ipak, navodi Babić, i kad nominativni oblici nisu s glasom *j*, treba ih sklanjati kao da jesu, prema tome sklonidba bi imena *Andrea* glasila: N *Andrea*, G *Andreje*, D *Andreji*, A *Andreju*, V *Andrea*, L *Andreji*, I *Andrejom*, a posvojni bi pridjev tog imena glasio *Andrejin* (Babić, 2006.: 146.). Na isti se način trebaju sklanjati i imena *Matea*, *Vanea*, *Tea* i *Lea* (Babić, 2006.: 146.).

S druge strane, u domaćih i stranih imena koja završavaju otvorničkim skupom *-ia* međutovorničko se *j* umeće u kosim padežima sklonidbe, pa imena kao što su *Mia*, *Maria* i *Lucia* u daljnjoj sklonidbi glase ovako: N *Mia*, *Maria*, *Lucia*, G *Mije*, *Marije*, *Lucije*, D *Miji*, *Mariji*, *Luciji*, V *Mia*, *Maria*, *Lucia*, I *Miom*, *Mariom*, *Luciom* (Hudeček i dr., 2012.: 81., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=91>).²²

²¹ Vidi: Babić, 2006.: 146.

²² Vidi: Babić-Ham-Moguš, 2005.: 20.

Odgovor na pitanje o sklonidbi osobnih imena na *-ia/-io*, kao što su *Mia*, *Pio* daje i jezikoslovac Ivo Škarić svojim savjetom objavljenim u časopisu *Jezik* gdje navodi kako je u takvim slučajevima bitno je li u fonemskim postavama *Mia* i *Pio* prisutan fonem *j* (Škarić, 1990.: 124.). Škarić zaključuje kako se u takvih riječi kao što su *Mia* i *Pio* fonem *j* ne raspoznaje ni u njihovim osnovama, a ne sadržavaju ga ni nastavci, pa se on ne može pojavljivati ni od kuda, pa će ta imena u kosim padežima glasiti: G *Mie*, *Pia*, D *Mii*, *Piu*, A *Miu*, *Pia*, L *Mii*, *Piu*, I *Miom*, *Piom* (Škarić, 1990.: 124.). Škarić dodaje kako su osobna imena kategorija koja se razlikuje od općih zajedničkih riječi time što se mogu slobodno nadijevati biranjem ili izmišljanjem pa je moguća pojava takvih imena i s glasom *j* (*Mija*, *Pijo*), i bez glasa *j* (*Mia*, *Pio*) (Škarić, 1990.: 124.). Dakako, imena bi se prve skupine trebala pisati s glasom *j*, a druge bez *j* u svim padežima sklonidbe, pa bi prema Škariću, pravopis takva razlikovanja trebao dopustiti, a ne ograničavati pravilima o pisanju (Škarić, 1990.: 125.).

Stjepan Babić u svome članku *Sklonidba imenica kao Andrea, Mario...* prednost daje sklonidbi takvih imena s umetnutim glasom *j*, budući da se takva imena u nominativu pojavljuju i s umetnutim glasom *j* i bez umetnutoga glasa *j* (*Silvia/Silvija*, *Daria/Darija*). Stoga, bez obzira na nominativ, genitiv je tih imena *Silvije*, *Darije*, a prema njemu se ostvaruju i ostali padeži u paradigmi, a tako i posvojni pridjevi *Silvijin*, *Darijin* (Babić, 2006.: 147.).

U vezi sa sklonidbom ženskih prezimena, u savjetodavnoj se literaturi mogu pronaći pitanja koja su već obrađivana u gramatikama i pravopisima hrvatskoga jezika. Pitanja već obrađivana u gramatikama i pravopisima hrvatskoga jezika, a kojima se bavi i savjetodavna literatura jesu: nesklonidba ženskih prezimena na zatvornički završetak, upitnost sklonidbe ženskih prezimena na otvornik *-a* te pitanje rastavljenoga ili sastavljenoga pisanja dvostrukih ženskih prezimena.

Prije svega valja napomenuti kako se imenska formula kojom se označavaju ženske i muške osobe razlikuje po sklonjivosti svojih sastavnica. Tako se u imenskoj formuli kojom se označava ženska osoba sklanja samo ime, ako je sklonjivo, dok prezime ostaje nepromijenjeno, prvenstveno ako je riječ o prezimenu na zatvornički završetak (Dulčić, 1997.: 70., Barić i dr., 1999.: 118., Frančić i dr., 2005.: 51., 104., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=223/#>).

Kad je riječ o sklonidbi ženskih prezimena, bilo da je riječ o jednostrukim ili dvostrukim prezimenima, preporučuje se sklanjanje onih ženskih prezimena koja završavaju otvornikom *-a*, odnosno takva se prezimena sklanjaju kao i sve imenice ženskoga roda na *-a.*, npr.: G *Tereze Kesovije*, G *Vike Čalete*, G *Bele Krleže*, G *Milke Ružić-Jakovine* itd. (Dulčić, 1997.: 70., Barić i dr.,

1999.: 118., Frančić i dr., 2005.: 104., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=223/#>), a mogu ostati i nepromijenjena, npr.: *Ana Duda – D Ani Duda i Ani Dudi; Milka Ružić-Jakovina, D Milki Ružić-Jakovini* (Barić i dr., 1999.: 118.). Problematiku je sklonidbe ženskih prezimena na -a proučavao i Stjepan Babić upozoravajući na činjenicu da hrvatski jezik pripada fleksijskim jezicima, odnosno jezicima koji imaju razvijene i bogate oblike, a kada je riječ o imenicama, težnja je sklanjati sve što se može sklanjati, stoga Babić preporučuje sklonjivost takvih prezimena (Babić, 2006.: 67.). Prema Babiću, tomu u prilog idu i još neki razlozi, a jedan je od razloga pojava ženskoga imena na -a uz prezime koje završava na -a pri čemu bi se sklanjalo samo ime (N *Marija Rukavina, G Marije Rukavina, D Mariji Rukavina*), stoga valja preporučiti sklonjivost obje sastavnice: N *Marija Rukavina, G Marije Rukavine, D Mariji Rukavini* (Babić, 2006.: 68.). Navode se i ženska prezimena koja su jednaka kao kakve opće imenice, npr. *Pravica, Pralica, Torbica, Travica*, a koja se ne sklanjaju, iako se takve opće imenice sklanjaju. Babić u svome članku piše i o potrebi sklanjanja složenih ženskih prezimena od kojih je prvo na -a: N *Marija Jurić-Rukavina, G Marije Jurić Rukavine, D Mariji Jurić Rukavini*, kao i N *Marija Jurić Zagorka, D Mariji Jurić Zagorki* (Babić, 2006.: 68.), a upozorava na kolebanja kada je riječ o sklonidbi složenih ženskih prezimena čija je prva sastavnica prezime na -a, npr. *Marija Rukavina-Jurić* te u takvim slučajevima preporučuje nesklanjanje prvoga prezimena po načelu da se prvi dio polusloženica ne sklanja kao što se i pridjev²³ tvori od polusloženice (Babić, 2006.: 68.). Da bi se ženska prezimena na -a trebala mijenjati kao i svaka druga imenica na -a, smatra i Sanda Ham u *Hrvatskim jezičnim savjetima*, gdje navodi kako takva prezimena ne valja ostaviti nepromijenjenima jer je to obilježje zastarjeloga, pogrešnoga birokratskoga jezika, stoga: N *Leda Mlikota, G Lede Mlikote, D Ledi Mlikoti* (Ham i dr., 2014.: 118.).

Pravopisno pitanje obrađivano u savjetodavnoj literaturi jest sastavljeno ili rastavljeno pisanje dvostrukih ženskih prezimena, odnosno pisanje takvih prezimena sa spojnicom ili bez nje.

Za razliku od sastavnica dvostrukoga muškoga prezimena, sastavnice se dvostrukoga prezimena ženske osobe pišu sa spojnicom, npr.: *Ivana Brlić-Mažuranić, Marija Ružička-Strozzi, Ruža Pospiš-Baldani* itd. (Barić i dr., 1999.: 334., Dulčić, 1997.: 70.; Frančić i dr., 2005.: 53.). Spojnica je suvišna ako se u takvih prezimena razumije kao pravopisni znak da se prva sastavnica dvostrukoga prezimena ne sklanja jer se ženska prezimena i tako najčešće ne sklanjaju (Frančić i dr., 2005.: 51.).

²³ Za svoje stajalište ne pronalazi pravu analogiju, već poseže za tvorbom pridjeva kao što je npr. *Guberina-Kristićev, Broz-Ivekovićev* i sl. iako to nije isto.

Pravilu se dodaje kako pisanje spojnice između dviju sastavnica ženskoga prezimena ima smisla samo ako prva sastavnica takvoga prezimena završava na -a, a njegova nositeljica želi naglasiti da se ono ne sklanja, npr: N *Marija Ružička-Strozzi*, G *Marije Ružička-Strozzi*, ne *Marije Ružičke Strozzi* (Frančić i dr., 2005.: 51.).

Sa spojnicom je preporučljivo pisati i posvojne pridjeve nastale od dvostrukih prezimena, bilo da je riječ o prezimenima muške ili ženske osobe: *Kačić-Miošićev*, *Brlić-Mažuranićkin*, *Broz-Ivekovićev* (Barić i dr., 1999.: 336., Frančić i dr., 2005.: 104.).

Pravilo koje ne obrađuju gramatike ni pravopisi hrvatskoga jezika, a obrađeno je u savjetodavnoj literaturi jest redoslijed pisanja imena i prezimena, a zajedničko je i muškim i ženskim imenima i prezimenima: prvo se piše ime, a nakon njega prezime, npr.: *Cvijeta Zuzorć*, *Ivan Gundulić* (Dulčić, 1997.: 70.). Iznimka se čini samo kada je zbog abecednoga reda potrebno istaknuti prvo prezime, ali se zbog tog neuobičajenog reda riječi stavlja zarez nakon prezimena: *Šenoa, August*; *Zuzorić, Cvijeta* (Dulčić, 1997.: 70., Frančić i dr., 2005.: 53.).

Zaključno se može napomenuti kako se savjetodavna literatura te pojedini naslovi jezikoslovnih časopisa bave isključivo pitanjima koja su već obrađivana u gramatikama i pravopisima hrvatskoga jezika. Svojom se opširnošću pri obradi tih pitanja može istaknuti *Hrvatski jezični savjetnik* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje gdje se pronalaze savjeti i kratke natuknice u vezi s pitanjima vezanima uz sklonidbu ženskih osobnih imena i prezimena.

2.6. Ženska imena i prezimena kao pravopisni problem

Iako se u pravopisima više pozornosti posvećuje sklonidbi muških osobnih imena i prezimena, prvenstveno tuđega podrijetla, donose se i normativne preporuke u vezi sa sklonidbom ženskih imena i prezimena. Valja podsjetiti kako se vlastita imena tuđega podrijetla pišu onako kako se pišu u jeziku iz kojeg potječu, jeziku izvorniku (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 59.). Budući da se imena pišu izvorno, pravopisima samo pripada vezivanje nastavka u sklonidbi te njihove imeničke i pridjevnice tvorenice.

U *Babić-Moguševom pravopisu* obrađuje se sklonidba osobnih ženskih imena na -a te nenaglašeno -e koja se sklanjaju kao naša domaća imena na -a: N *Giuliana*, G *Giuliane*, D *Giuliani*, I *Giulianom*, *Giulianin*; N *Lotte*, G *Lotte*, D *Lotti*, I *Lottom*, *Lottin* (Babić-Moguš, 2010.: 51.). U *Institutovu je pravopisu* ime *Lotte* u svim padežnim oblicima jednako: N *Lotte*, G *Lotte*, D *Lotte* itd. (Jozić i dr.,

2013.: 74.). Na isti se način sklanjaju francuska ženska imena što završavaju na nijemo ili „muklo“ -e: N *Brigitte* [brižit] G *Brigitte*, D *Brigitti*, *Brigittin*; N *Claire* [kler], G *Claire* [klere], D *Clairi*, *Clairi* (Babić-Moguš, 2010.: 51.). *Institutov pravopis* donosi primjer imena *Jeanette* [žanet] koje je poput imena *Lotte* jednakoga oblika u svim padežima sklonidbe: N *Jeanette*, G *Jeanette*, D *Jeanette*, *Jeanettein* (Jozić i dr., 2013.: 74.). Takav način obrade ovih imena daje i *Anić-Silićev pravopis* te se imena na -a sklanjaju kao domaće ime *Ana*, G *Ane*: N *Gina Lollobrigida*, G *Gine Lollobrigide* (Anić-Silić, 2001.: 212.).

Kao imena na -a mijenjaju se i tvore pridjeve i ženska vlastita imena na -o pa se piše: N *Klio*, G *Klije*, *Klijin*; N *Salambo*, G *Salambe*, *Salambin*; N *Sapfo*, G *Sapfe*, *Sapfin* itd. (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 61.).

I imena se na -e koje se ne nalazi pod naglaskom mogu sklanjati: N *Jacqueline Kennedy*, D *Jacqueline Kennedy* (Anić-Silić, 2001.: 212.). *Matičin pravopis* također navodi kako se ženska vlastita imena i prezimena koja izgovorno završavaju na nenaglašeno -a sklanjaju kao *Ana*, G *Ane*: *Gina Lollobrigida*, G *Gine Lollobrigide*; *Mia Farrow*, G *Mie Farrow* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212.). Dodati im se mogu imena koja završavaju na nenaglašeno -a koje se bilježi s -ah, a koja su gramatički jednaka imenu *Ana*: *Hannah*, *Sarah*, *Oprah*, *Norah*. Ta se imena prema *Matičinu* i *Institutovu pravopisu* sklanjaju tako da se gramatički nastavak i sufiks dodaje pisanom obliku osnove u kojoj više nema oblika -ah za nenaglašeno -a: N *Hannah*, G *Hanne*, D *Hanni*, *Hannin*; N *Sarah*, G *Sare*, D *Sari*, *Sarin*; N *Oprah*, G *Opre*, D *Opri*, *Oprin*; N *Norah*, G *Nore*, D *Nori*, *Norin* itd. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212., Jozić i dr., 2013.: 74.). Vokativ je tih imena jednak nominativnome obliku: V *Hannah*, *Sarah*, *Oprah*, *Norah*. Suprotno pravilu iz prethodnih dvaju pravopisa, strana se ženska imena na nenaglašeno -e, prema *Matičinu* i *Institutovu pravopisu* načelno ne sklanjaju, primjerice: *Annemarie* (*anemari*), *Annette*, *Catherine*, *Isabelle*, *Jacqueline*, *Jeanette*, *Juliette*, *Sophie*, *Vivienne* i sl. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 213., Jozić i dr., 2013.: 74.).

Oprječnost je hrvatskih pravopisa primarno vidljiva u sklonidbi domaćih i tuđih ženskih osobnih imena koja završavaju na dvootvorničkim skupovima -ea i -ia od kojih prvi pripada osnovi, a drugi je nastavak. U tih je imena, prema pravopisima, upitno umetanje glasa *j* između osnove i nastavka pa se samo u nekim pravopisima hrvatskoga jezika dopušta proširivanje osnove imena glasom *j*: N

Andrea, G *Andreje*, D *Andreji*, I *Andrejom*, *Andrejin*; N *Dorotea*, G *Doroteje*, *Dorotejin*²⁴; N *Victoria*, G *Victorije*, *Victorijin*; N *Georgia*, G *Georgije*, D *Georgiji*; N *Virginia*, G *Virginije*, a tako i N *Croatia*, G *Croatije*, D *Croatiji*²⁵ (Babić-Moguš, 2010.: 51., 52.). Valja napomenuti kako se prema *Institutovu pravopisu* međuotvorničko *j* umeće samo u imena koja završavaju dvootvornikom *-ia*: N *Maria*, G *Marije* (Jozić i dr., 2013.: 75.), dok se imenima na *-ea* osnova ne proširuje: N *Dorothea*, G *Dorothee* (Jozić i dr., 2013.: 73.).

S druge strane, *Matičin pravopis* navodi kako se pri sklonidbi vlastitih imena i izvođenju posvojnih pridjeva od njih, hrvatski gramatički nastavci i sufixi dodaju bez bilježenja međutovorničkoga *j*: N *Virginia Woolf*, G *Virginie Woolf*, *Virginiin*; N *Sofia Coppola*, G *Sofie Coppole*, *Sofiin*; N *Julia Roberts*, G *Julie Roberts*, *Juliin* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212.). Ipak, u takvih imena *Anić-Silićev pravopis* navodi dvojne oblike, dakle dopušta i oblike s međuotvorničkim glasom *j*: N *Sofia Loren*, G *Sofie Loren*/ *Sofije Loren* (Anić-Silić, 2001.: 212.).

Kada je riječ o ženskim imenima koja završavaju ništičnim nastavkom, ona se u pravilu ne sklanjaju, kao npr. *Ingrid Bergman* (film *Ingrid Bergman*), *Dolores* (Anić-Silić, 2001.: 212., Jozić i dr., 2013.: 73.). Ako dobiju naš tvorbeni nastavak, mijenjaju se kao i naše strane tvorenice: N *Karmenica*, D *Karmenici*, N *Nivesica*, G *Nivesice* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62.).

Matičin pravopis navodi kako se sva imena ženskih osoba tuđeg podrijetla, osim onih što završavaju na nenaglašeno *-a*, ne sklanjaju. Riječ je o imenima koja završavaju na *-y*, *-i*, *-e*, *-o* te na ništični nastavak: *Britney Spears*, *Coco Chanel*, *Heike Drechsler*, *Janis Joplin*, *Steffi Graf* itd. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 213.). *Institutov pravopis* donosi primjer imena *Mary* koje u svim padežima ima jednak oblik: N *Mary*, G *Mary*, D *Mary* (Jozić i dr., 2013.: 74.).

Ostali pravopisi hrvatskoga jezika (Babić-Moguš, 2010., Babić-Ham-Moguš, 2005.) ne normiraju pisanje ženskih osobnih imena tuđeg podrijetla kao što su prethodno nabrojana.

S obzirom na to da od proučavanih pravopisa hrvatskoga jezika *Matičin* daje najopširniji pregled sklonidbe osobnih imena i prezimena (prije svega muških osoba), u tom se pravopisu nalaze pravila za sklonidbu ženskih prezimena koja izgovorno završavaju nenaglašenim otvornikom *-a*, a sklanjaju kao vlastito ime *Ana*, G *Ane*: N *Gina Lollobrigida*, G *Gine Lollobrigide*, D *Gini*

²⁴ Na isti se način pišu i *Lea*, *Matea* i *Tea*.

²⁵ Na isti se način pišu i *Antonia*, *Lucia*, *Mia*, *Pia* i *Rosalia*.

Lollobrigidi; N Hanna Schygulla, G Hanne Schygulle, D Hanni Schygulli; N Lucrezia Borgia, G Lucrezie Borgie, D Lucrezii Borgii itd. (Badurina-Marković-Mićanović., 2008.: 212.). U napomeni toga pravopisa stoji kako je takva prezimena dopušteno sklanjati i ne sklanjati, kao što je slučaj s hrvatskim prezimenima ženskih osoba na nenaglašeni otvornik *-a*, npr. *N Snježana Petika, G Snježane Petike/Petika*, prema tomu *N Gina Lolobrigida, G Gine Lollobrigide/Lollobrigida; N Sofia Coppola, G Sofie Coppole/Coppola* (Badurina-Marković-Mićanović., 2008.: 212.). U istoj je napomeni navedeno kako se ženska imena i prezimena koja završavaju naglašenim otvornikom *-a* ne sklanjaju, a za primjer se navodi *Agnes Varda* [vardä], *G Agnes Varda* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212.).

Sva se ostala imena i prezimena ženskih osoba, osim gore navedenih, ne sklanjaju, odnosno u sklonidbi se ne mijenjaju pa se vladaju kao ime *Karmen – Karmen: Britney Spears, Coco Chanel, Janis Joplin, J. K. Rowling, Ingrid Bergman, Margaret Thatcher, Yoko Ono, Aung San Sou Kyi* itd. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212., 213.).

Svoju opširnost u obradi sklonidbe ženskih prezimena pravopis potvrđuje i pravilom za sklonidbu ženskih slavenskih prezimena i prezimena slavenskoga podrijetla na *-ova/-eva, -ovna/-evna, -ska*, koja su izvorno pridjevi pa se tako i sklanjaju: *N Maja Mihajlovna Plisecka, G Mihajlovne Plisecke, D Mihajlovni Pliseckoj; N Martina Navratilova, G Navratilove, D Navratilovoj* itd. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 213.). Ostali pravopisi hrvatskoga jezika (Anić-Silić, 2001., Babić-Finka-Moguš, 2004., Babić-Ham-Moguš, 2005., Babić-Moguš, 2010., Jozić i dr., 2013.) ne navode pravila za sklonidbu ženskih osobnih prezimena navođenih u *Matičinu pravopisu*.

Temeljno je pitanje vezano uz sklonidbu osobnih prezimena obrađeno u hrvatskim pravopisima pod poglavljem *Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi*, gdje se posebna pozornost posvećuje pisanju dvostrukih imena te prezimena ženskih osoba.

Dvostruka se prezimena ženskih osoba nastala udruživanjem očeva i muževa prezimena²⁶ ili obratno pišu isključivo sa spojnicom, a u takvih se prezimena ne sklanja ono koje ne završava na *-a*, kao *Ivana Brlić-Mažuranić, G Ivane Brlić-Mažuranić*, ali *Ana Krmpotić-Rukavina, G Ane Krmpotić-Rukavine* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 72., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 45., Babić-Moguš, 2010.:

²⁶ Pravopisi ne donose pravila kako pisati dvostruka prezimena ženskih osoba koja nisu nastala opisanim načinom (npr. dvostruko djevojačko prezime)!

60.). *Matičin pravopis* jedini dopušta dvostrukost pri pisanju članova višečlanih ženskih prezimena, s crticom ili bez nje: *Ana Zupčić Prelog ili Ana Zupčić – Prelog*, a kada je riječ o prezimenima povijesnih ženskih osoba, višečlana se prezimena prema tome pravopisu pišu isključivo s crticom: *Ivana Brlić – Mažuranić, Mia Čorak – Slavenska, Marija Ružička – Strozzi*, itd. (Badurina-Marković-Mićanović, 2008., 151.). *Institutov pravopis* ne donosi pravilo o pisanju dvostrukih ženskih prezimena. Posvojni se pridjevi nastali od dvostrukoga prezimena ženske osobe pišu sa spojnicom: *Brlić-Mažuranićkin* (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 74., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 46., Babić-Moguš, 2010.: 61.). S obzirom na to *Institutov pravopis* navodi kako se posvojni pridjevi tvoreni od prezimena pišu sa spojnicom, bez obzira imaju li je ili ne, može se zaključiti kako se i prema njemu pridjevnice ženskih prezimena pišu sa spojnicom.²⁷

Vezano uz sastavljeno i rastavljeno pisanje, pravopisi propisuju i pravila o bilježenju nadimaka ženskih osoba koji se pišu odvojeno od prezimena crtom, s obiju strana odvojenom bjelinama ili uz uporabu navodnika: *Vitomira Lončar – Bucha/Vitomira Lončar „Bucha“ ili Vitomira „Bucha“ Lončar* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 152.). Zanimljivo je navesti kako *Matičin pravopis* navodi pravilo koje vrijedi u slučajevima kada se umjesto kakvoga imena piše samo nadimak ili ime odmila, a koje propisuje nebilježenje navodnika i neodvajanje crticom, već pisanje punoga imena u zagradi nakon nadimka ili imena odmila: *Genka (Eugenija) Barić, Tin (Augustin) Ujević* (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 152.).

Iz navedenoga se može zaključiti kako pravopisi hrvatskoga jezika propisuju sklonidbu muških osobnih imena tuđega podrijetla, na štetu sklonidbe ženskih imena kojoj posvećuju tek nekoliko redaka. Najopširniji prikaz sklonidbe ženskih imena donosi *Matičin pravopis* u kojemu pronalazimo pitanja vezana uz sklonidbu imena na nenaglašeno -a, -e, ništični nastavak te problematiku sklonidbe imena na -ea, -ia, odnosno umetanja međuotvorničkoga glasa j u takvim imenima.

Temeljnim se problemom smatra pitanje umetanja glasa j u imena na -ea, -ia, koje pravopisi rješavaju na različite načine, pa se tako u jednoga glas j umeće (Babić-Moguš, 2010.), u drugoga se sklonidba takvih imena provodi bez bilježenja istoga glasa (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.), a u trećega su oba oblika imena dopuštena (Anić-Silić, 2001.). Prema *Institutovu se pravopisu*

²⁷ U *Institutovu se pravopisu* točno ne određuje je li riječ o prezimenima muških ili ženskih osoba pa se može pretpostaviti kako se navedeno pravilo odnosi na pisanje posvojnih pridjeva nastalih od dvostrukih prezimena bez obzira na spol njihova nositelja.

međutvornički glas *j* umeće u imena na *-io*, a ne bilježi se u imena na *-ea*. *Školski se pravopis*, budući da je namijenjen školskom obrazovanju, ne bavi tom problematikom te na vrlo jednostavan i sažet način obrađuje pitanja u vezi sa sklonidbom muških osobnih imena. Prema pravopisima (Anić-Silić, 2001., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.), imena se tuđeg podrijetla s ništičnim nastavkom ne sklanjaju.

Matičin pravopis najiscrpnije pristupa i obradi ženski osobnih prezimena, a svim je pravopisima zajedničko pravilo o bilježenju dvostrukih osobnih imena i prezimena, odnosno pravilo o rastavljenomu ili sastavljenomu pisanju istih.

3. Uporaba muških i ženskih imena i prezimena u novinskom stilu

Nakon detaljnoga opisa pitanja vezanih uz problematiku sklonidbe osobnih muških i ženskih imena i prezimena u normativnim priručnicima (gramatikama, pravopisima te savjetodavnoj i preostaloj jezikoslovnoj literaturi), u ovome će se poglavlju rada istražiti primjena donesenih normativnih preporuka u novinskome stilu koristeći se potkorpusom tiskovina *Hrvatske jezične riznice*.²⁸ Oprimjerivši neka od prijepornih pitanja vezanih uz sklonidbu osobnih muških i ženskih imena i prezimena (muška osobna imena koja izgovorno završavaju otvornikom *-i*, sklonidba muških i ženskih imena na dvootvorničke završetke (*-io*, *-ia*, *-ea*), (ne)provođenje sibilizacije u DL ženskih osobnih imena, pisanje dvostrukih prezimena muških i ženskih osoba, promjena prezimena ženskih osoba), moći će se utvrditi u kojoj se mjeri u novinskome stilu muška i ženska osobna imena i prezimena rabe u skladu s normativnim i pravopisnim preporukama. Svi će primjeri obrađenih pitanja biti uzimani iz potkorpusa tiskovina *Hrvatske jezične riznice*, (*Vjesnik online*).²⁹

²⁸ *Hrvatska jezična riznica* projekt je Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koji je Ministarstvo obrazovanja i športa odobrilo u svibnju 2005. Temeljnim je zadatkom toga projekta stvaranje javno dostupnih internetskih resursa za hrvatski jezik, pružanje temeljnih obavijesti o hrvatskoj jezičnoj normi te ostalih obavijesti o hrvatskome jeziku. Internetska adresa: <http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html>

²⁹ Izvori pronađenih primjera (internetske adrese) navodit će se u tekstu nakon svakoga od primjera.

3.1. Muška imena i prezimena u novinskom stilu

Kada je riječ o muškim imenima i prezimenima, u ovome će se dijelu rada oprimjeriti pojedina pitanja opisivana u normativnim priručnicima, s ciljem uočavanja (ne)podudarnosti s normom hrvatskoga jezika, kako slijedi:

- a) sklonidba muških imena i/ili prezimena na *-i*;
- b) sklonidba muški imena na dvootvornički završetak *-io*;
- c) pisanje dvostrukih prezimena muških osoba

3.1.1. Sklonidba muških imena i/ili prezimena na *-i*

Kada je riječ o muškim imenima i/ili prezimenima koja izgovorno završavaju na *-i* (*-i*, *-y*, *-ee*) većina normativnih priručnika ističe kako se između osnove i nastavka umeće tzv. međuotvorničko *j* te se time osnova u oblicima (osim N) i pridjevnim tvorenicama proširuje (Raguž, 1997.: 20., Barić i dr., 1999.: 291., Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić i dr., 2007.: 314., Težak-Babić, 2009.: 105., Babić-Moguš, 2010.: 51., Hudeček i dr., 2012.: 84., Jozić i dr., 2013.: 74.), a takvi se primjeri pronalaze i u istraživanome korpusu tiskovina:

1) *To pokazuje i neuvjerljivost mišljenja o podjeli BiH brzopoteznih ambasadora **Henryja** Kissingera.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.14773>.Tiskovinehr.68.6.1.0, 9. rujna 2015.);

2) *Nagrada »Marijana Radev« pripala je Vaneti Janeva-Iveljić za ulogu Tosce u istoimenoj operi Giacoma **Puccinija**.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.14948>.Tiskovinehr.1.6.1.0, 9. rujna 2015.);

3) (...) nasljedniku Brucea **Leeja**, zatim argentinskom redatelju Fernandu Solanasu i španjolskom glumcu Franciscu Rabalu.

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.19030>.Tiskovinehr.0.6.2.0, 9. rujna 2015.);

Kada je riječ o imenu iz primjera 1) ono se u G jd. pojavljuje trideset i jedan put pa se može reći kako u ovome slučaju novinski stil slijedi normu donesenu u većini jezikoslovnih priručnika hrvatskoga jezika. S obzirom na to da neki od normativnih priručnika (Anić-Silić, 2001.: 211., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 208.) prednost daju nebilježenju međuotvorničkoga *j* u takvih imena, u istraživanome se korpusu pronalaze i primjeri koji slijede njihove normative preporuke:

- 4) *O umiješanosti **Henrya** Kissingera i Sjedinjenih Država da se spriječi Allendeovo preuzimanje vlasti bilo je riječi u nedjeljnoj emisiji »60 minuta« (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.15296.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 9. rujna 2015.);

- 5) *(...) sinjski štovatelj majstora borilačkih vještina Brucea **Leea**, prerasti u vjerojatno najveću zvijezdu hrvatskog filma*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.19050.Tiskovinehr.2.6.2.0>, 9. rujna 2015.).

Valja istaknuti kako se oblici imena *Henry* (Kissinger) bez umetnutoga međuotvorničkoga *j* u istraživanome korpusu pojavljuju samo tri puta, dok se takvi oblici prezimena *Puccini* ne pronalaze. S obzirom na to da se u korpusu pojavljuje s umetnutim glasom *j* u G jd. točno šezdeset puta, ono je još jedan primjer koji dokazuje kako se u novinskome stilu muška imena (prezimena) na *-i* većinom sklanjaju s umetnutim glasom *j*, dakle slijedi se preporučenu normu standardnoga jezika. Kod imena je *Bruce Lee* nešto drukčije te se pronalazi podjednak broj oblika s umetnutim glasom *j* i bez njega, što pokazuje kako je novinski stil u skladu s normativnim preporukama koje nisu jednoznačne.

Normativni priručnici dodaju kako se u slučaju da se *-i*, *-y*, *-ee* ne čitaju kao *i* ili ako je *y* isključivo pravopisnim znakom, ne dopušta proširivanje osnove međuotvorničkim *j* (Barić i dr., 1999.: 291., Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 41., Babić-Moguš, 2010.: 51.):

- 6) *(...) umekšanu i uljepšanu, koja nema nikakva oslonca ni u predlošku Prospera **Merimeea** ni u izvornom tekstu Bizetove »Carmen«.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.18302.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 9. rujna 2015.);

7) (...) *nastala po tekstu Harolda Pintera, duet iz scenskoga projekta »Pekinška patka« Józsefa **Nagya**, zatim »Igra žrtve« redatelja Oskarasa Koršunovasa (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.18515.Tiskovinehr.9.6.1.0>, 9. rujna 2015.).

Napomenuti je kako nema primjera u kojima se umeće međuotvorničko *j* u oblicima imena *Merimee*, dok se primjeri mađarskoga prezimena *Nagy* pojavljuju i s proširenom osnovom:

8) (...) *iz Rijeke i uglednog rumunjskog tenora Roberta **Nagyja**, pa su oni sada pjevali u »Ljubavnom napitku.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.18377.Tiskovinehr.5.6.1.0>, 9. rujna 2015.), ali je ipak nešto više primjera toga prezimena bez umetnutoga međuotvorničkoga *j*.

Iz primjera je jasno kako novinski stil ne slijedi onu normu koja je u većini normativnih priručnika, već primjerima kao što su prethodno navedeni pokazuje svoja odstupanja od iste.

3.1.2. Sklonidba muških imena na dvootvornički završetak *-io*

Slijedi li novinski stil normu danu u normativnim priručnicima, pokazat će se još jednim istraženim, dvojbenim pitanjem u vezi sa sklonidbom muških imena, a to je sklonidba imena na dvootvornički završetak *-io*. Ponovno se normativni priručnici razilaze kada je u pitanju umetanje međuotvorničkoga glasa *j* između otvornika *i* koji je dio osnove i nastavka, pa se prema nekima ono umeće samo ako se *-i* izgovara kao *i*: (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 62., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 20., Babić-Moguš, 2010.: 51., Jozić i dr.: 2013.: 75.):

9) *Tu su još neki dugovi koje moramo podmiriti, i to ponajprije oni koji se odnose na naše bivše igrače, a tu mislim na Prosinečkog, Mumleka, Jurića, Ladića, Igora i **Marija** Cvitanovića, (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgibin/getobject.pl?c4.17770.Tiskovinehr.9.6.2.0>, 9. rujna 2015.);

10) *Zagrebačke ljetne večeri / Večer birane barokne glazbe **Antonija** Vivaldija u izvedbi vrsnih umjetnica , (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.17931.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 9. rujna 2015.).

Kada je riječ o imenima iz primjera 9) i 10), ona se u G jd. s umetnutim glasom *j* pojavljuju dvadesetak puta, dok se bez bilježenja glasa *j* pojavljuju tek nekoliko puta:

11) *Istina, trebale su Vlaku tri utakmice da shvati kako mu momčad praktički igra s igračem manje kad na teren postavi **Maria** Cvitanovića.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.17795.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 9. rujna 2015.);

12) *Ove godine Šibenčanima i njihovim gostima podario je predstavu Četiri godišnja doba **Antonia** Vivaldija (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.17950.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 9. rujna 2015.).

Manji broj primjera u kojima nema bilježenja međuotvorničkoga glasa *j* pokazuje kako novinski stil u pojedinim primjerima odstupa od normativnih preporuka koje daju većina priručnika te se priklanja manjinskim koji ističu kako se u takvim primjerima ne dopušta umetanje glasa *j* (Anić-Silić, 2001.: 211., Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 211.).

Iako su oblici takvih imena u većini normativnih priručnika dopušteni s umetnutim međuotvorničkim glasom *j*, u nekima se ne dopušta proširenje osnove u I jd. (Babić i dr. 1991.: 521., Težak, 1991.: 90., Barić i dr., 1997.: 112., Barić i dr., 1999.: 291., Babić i dr., 2007.: 356.) pa se u istraživanome korpusu nalazi primjer:

13) (...) *ipak nisu filmovi poput ovoga s Melom Gibsonom danas, onoga s **Antoniom** Banderasom jučer ili Tomom Cruiseom sutra (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.20938.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 9. rujna 2015.).

Ipak, s obzirom na to da norma hrvatskoga jezika nije jednoznačna ni u vezi s ovim pitanjem, u korpusu se pronalaze primjeri u kojima se u I jd. bilježi međuotvornički glas *j*:

14) (...) *u konkurenciji s **Antonijom** Banderasom, koji je nominaciju zaslužio glasom Mačka u čizmama iz nastavka »Shreka«)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.17529.Tiskovinehr.10.6.1.0>, 9. rujna 2015.);

15) (...) i maštovita prerada djela »Nine« s **Antonijem** Banderasom dobili su posebna priznanja za revival drame i mjuzikla (...)

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.17511.Tiskovinehr.2.6.1.0>, 9. rujna 2015.).

Stjepan Babić smatra kako se takva imena trebaju sklanjati s međuotvorničkim glasom j, s obzirom na to da se s njim mogu pojaviti i u N jd. (Babić, 2006.: 147.).

3.1.3. Pisanje dvostrukih prezimena muških osoba

S obzirom na to da ni pisanje dvostrukih prezimena muških osoba nije jednoznačno normirano u jezikoslovnoj literaturi, ovim će se poglavljem istražiti sukladnost novinskoga stila s normativnim preporukama o njihovoj bilježenju. Većina se normativnih priručnika hrvatskoga jezika slaže kako se u imenskoj formuli za mušku osobu svaka sastavnica zasebno piše i sklanja, dakle bez bilježenja spojnice (ili crtice) između dvaju prezimena (Dulčić, 1997.:70., Barić i dr., 1999.: 334., Babić-Finka-Moguš, 2004.: 72., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 45., Frančić i dr., 2005.: 53., Badurina i dr., 2008.: 151., Babić-Moguš, 2010.: 59.), pa se prema tome u istraživanome korpusu pronalaze mnogi primjeri koji su u skladu s takvom preporukom:

16) (...) bosanski franjevački autori, Andrija **Kačić Miošić** i Slavonac Matija Antun Reljković, no ne smije ostati zatvoren prema dijalektima, štokavskima i osobito neštokavskima«, kaže Lisac (...)

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.28519.Tiskovinehr.11.6.2.0>, 9. rujna 2015.);

17) *Jer dvadesettrogodišnji Janko Polić Kamov umire 1910. godine u sobi bolnice za nepoznate strance Santa Cruz u Barceloni gdje se danas nalazi središnja čitaonica Nacionalne knjižnice Katalonije.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.28695.Tiskovinehr.2.6.2.0>, 9. rujna 2015.).

S obzirom na to da neki od normativnih priručnika nisu jasno odredili pravilo po kojemu će se pisati dvostruka prezimena te je prema njima dopuštena i mogućnost bilježenja sa spojnicom (Anić-Silić, 2001.: 80., Jozić i dr., 2013.: 106.), pronalaze se i takvi primjeri prezimena:

18) (...) Ujević, I.G.Kovačić, Šegedin, J. **Polić-Kamov**, Kaštelan, Šop i Šoljan (...)

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.28695.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 9. rujna 2015.);

19) Fra Andrija **Kačić-Miošić** (1704.-1760.) nije rođen u Zagrebu, ali zato u Zagrebu »posjeduje i ulicu i krasan spomenik.

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.28815.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 9. rujna 2015.).

3.1.4. Zaključno o muškim imenima i prezimenima u novinskom stilu

Novinski stil donosi primjere u kojima je vidljivo kako slijedi preporuke većine normativnih priručnika kada je riječ o bilježenju dvostrukih muških prezimena, dok se u pitanju sklonidbe muških imena na *-i* i *-io* slijede i ona normativna rješenja koja propisuju tek neki od priručnika prema kojima se osnova tih imena u ostalim padežima sklonidbe ne proširuje međuotvorničkim *j*. S obzirom na to da normativni priručnici ne donose jednoznačne preporuke u vezi sa sklonidbom imena na *-i* i *-io*, odnosno bilježenja međuotvorničkoga glasa *j*, može se opravdati raznolikost primjera u novinskome stilu istraživanoga korpusa tiskovina.

3.2. Ženska imena i prezimena u novinskom stilu

Oprimjerivši neka od obrađivanih pitanja vezanih uz sklonidbu osobnih ženskih imena i prezimena, moći će se uočiti u kakvome su odnosu norma standardnoga jezika te sam novinski stil, odnosno slijedi li novinski stil odista normu hrvatskoga jezika ili u nekih od pitanja dolazi do neslaganja u odnosu prema normativnoj literaturi.

Pitanja obrađivana u normativnim priručnicima, a koja će se u ovome dijelu oprimjeriti ne bi li se uočile podudarnosti s normom hrvatskoga jezika jesu:

- a) neprovođenje sibilizacije u pojedinim ženskih imena;
- b) nesklonjivost ženskih imena na suglasnički završetak;
- c) sklonidbu ženskih imena na dvootvornički završetak, odnosno umetanje međuotvorničkoga glasa *j* između dvaju otvornika;
- d) nesklonidba ženskih prezimena na zatvornički završetak;
- e) sklonidba ženskih prezimena na *-a*;
- f) pisanje dvostrukih ženskih prezimena.

3.2.1. Alomorfna (sibilarizirana) osnova u DL jednine

Kada je riječ o neprovođenju sibilarizacije u pojedinim ženskih imena, normativni se priručnici slažu kako u DL jedine pojedinim ženskih osobnih imena ne dolazi do provođenja te glasovne promjene (Babić i dr., 1991.: 574., Babić i dr., 2007.: 383., Frančić i dr., 2005.: 59., Raguž, 1997.: 48., Težak-Babić, 2009.: 108., Silić-Pranjeković, 2005.: 364., Ham, 2002.: 46., Barić i dr., 1999.: 113., Barić i dr., 1997.: 153.), a mnogo je primjera iz potkorpusa tiskovina koji to pravilo i potvrđuju:

20) *Uvaženoj Vjesnikovoj filmskoj kritičarki, gospođi **Branki** Sömen, dogodila se mala nezgoda (...)*
(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.5792.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

21) *Vijećnici SDP-a većinu pitanja u vezi s ugroženošću spomeničke baštine postavili su izravno dubrovačkoj gradonačelnici **Dubravki** Šuici.*
(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.6107.Tiskovinehr.23.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

22) *Eto, u povodu 50. obljetnice Vjesnika čestitam **Olgi** Carević i svima koji su pisali miroljubive tekstove, posebice tijekom rata i okupili se oko Olginih napisa.*
(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.8209.Tiskovinehr.1.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

23) *Mihajlu Holiku tvrdim je predmetom razvaljena čeljust, a **Veroniki** Holik nožem su izrezana prsa*
(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.5737.Tiskovinehr.5.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

24) *Nagradu, unikatno keramičko djelo Hanibala Salvara, dobila je i najelegantnija dama nazočna na svečanosti odjevena u bijelo, a riječ je o dr. **Zrinki** Jelaski.*
(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.5754.Tiskovinehr.6.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.).

Ipak, pronalaze se i primjeri u kojima se u nekih od gore navođenih imena u DL jednine sibilarizacija provodi iz čega se da zaključiti da u promotrenoj građi novinskoga stila nema sustavnosti kada je riječ o neupotrebi sibilarizirane osnove u navedenih padeža ženskih imena:

25) *On je dubrovačkoj gradonačelnici **Dubravci** Šuici poklonio Unescovu plaketu po kojoj je Dubrovnik još uvijek u Jugoslaviji.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.6125.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

26) *U **Veronici** sam prepoznao ženu sa slike a u malom anđelu koji je stajao na dnu slike i muški glupo gledao u ženu – sebe.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.6006.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.).

Brojnošću se potvrda može zaključiti kako novinski stil pretežno slijedi normativne preporuke, uz rijetka odstupanja od same norme te se u DL jednine ženskih imena na suglasnički završetak ne provodi sibilizacija.

3.2.2. Sklonidba stranih ženskih imena na zatvornički završetak

Drugo istraživano pitanje jest sklonidba stranih ženskih imena na suglasnički završetak koja se prema normativnim priručnicima u daljnjoj sklonidbi ne mijenjaju (Anić-Silić, 2001.: 212, Babić i dr., 1991.: 570., Babić i dr., 2007.: 377., Barić i dr., 1999.: 84., 117., Frančić i dr., 2005: 104.) ili se mijenjaju kao imenice *e* vrste (Babić, 1991.: 138., Babić i dr., 1991.:570., Babić i dr., 2007.: 377., Frančić i Mihaljević, 1991.: 175., Jozić i dr., 2013.: 73.).

U istraživanome se korpusu odista pronalazi mnoštvo primjera u kojima se takva imena u kosim padežima sklonidbe ne mijenjaju:

27) *Među izložbama koje je g. Milković priredio izdvojimo izložbu porcelanske skulpture 18. st. iz Metropolitan muzeja (1992.), Blago iz Petit Palaisa (1998.), izložbu američke umjetnosti iz zbirke Johna i **Dolores** Beck (2000./2001.) (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.9676.Tiskovinehr.23.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

28) (...) *šareni kostimi **Doris** Kristić te glazba u izboru Branka Vodeničara (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.9737.Tiskovinehr.7.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

29) *Prvi saborski mandat počeo je i SDP-ovki **Ingrid** Antičević-Marinović: »Nije vrijeme za slavlje (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.9477.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

30) *U časopisu se objavljuje i ulomak iz Pirandellovog romana »Njezin muž« u prijevodu **Karmen** Milačić, (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.9633.Tiskovinehr.1.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.).

U istraživanome se korpusu ne pronalaze primjeri u kojima se imena na suglasnički završetak sklanjaju pa se može reći da je slijeđenje normativnih preporuka, kada je riječ o nesklonjivosti navedenih ženskih imena, u promotrenoj građi beziznimna.

3.2.3. Sklonidba ženskih imena na dvootvornički završetak

Proučavano je i pitanje sklonidbe stranih i domaćih ženskih imena na dvootvornički završetak (-ea, -ia), odnosno upitnost umetanja međuotvorničkoga glasa *j* između dvaju otvornika od kojih je jedan dio osnove, a drugi nastavak.

Kao što to normativni priručnici i preporučuju, u ženskih se imena koja završavaju na dvootvornički završetak -ea ne umeće međuotvornički glas *j* u kosim padežima (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212., Frančić i dr., 2005.: 95., Hudeček i dr., 2012.: 81., Jozić i dr., 2013.: 73., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=255>), a u istraživanome se korpusu tomu pronalaze mnoge potvrde:

31) *Zamijeniti urede Mione Ševčik i Gorana Rotima uredom **Andree** Latinović u Ministarstvu rada znači zamijeniti mir i staloženost pravim vulkanom.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.11811.Tiskovinehr.12.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

32) *»Tonka«, »Ključ je ispod otirača«, »E, moj Saša«, »Šuti moj dječaće plavi«...bile su samo neke od pjesama koje su se u utorak mogle čuti u interpretacijama **Minee**, (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.11893.Tiskovinehr.3.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

33) *Predstavnik austrijske tvrtke »Med-El« Ewald Thurner, donirao je uređaj umjetne pužnice koja je ugrađena maloj **Rei**, vrijedan 20.000 eura, (...)*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.11961.Tiskovinehr.3.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

34) *Predsjednik Republike Stjepan Mesić primio je u utorak na Pantovčaku tročlanu studentsku delegaciju - predsjednika Studentskoga zbora Sveučilišta u Zagrebu Maria Panjička, predsjednicu Veleučilišta u Dubrovniku Julijanu Antić i predsjednicu Zbora u Osijeku **Teu** Mirošević.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.11977.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

35) *Kod djevojaka drugo mjesto pripalo je **Matei** Ferk, dok je kod dječaka Ivan Ratkić osvojio 11. mjesto (...)* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12247.Tiskovinehr.5.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.).

Ipak, pronalaze se primjeri u kojima se pojavljuje međuotvorničko *j*, međutim u tih primjera nije sigurno radi li se o umetnutome glasu ili je riječ o imenu koje već u nominativnome obliku sadrži taj glas:

36) *Novinarka Koščec na sudu je pred sutkinjom **Andrejom** Krstanović Čadom izjavila kako je ona zajedno s Žabecom napisala taj tekst, (...)* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12207.Tiskovinehr.16.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

37) *Iako je već tada osvojila MOBO i nekoliko drugih priznanja, ona se povukla sa scene kako bi se posvetila obitelji i tek rođenoj kćeri **Teji**.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12300.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

38) *(...) došla k bivšem suprugu, pred njegovu kuću, kako bi odvela sa sobom šestogodišnju kćer **Mateju** koja je, nakon nedavnog razvoda roditelja, prema sudskoj presudi vikende provodila kod oca.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12337.Tiskovinehr.23.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.).

Ovdje se valja prisjetiti članka Stjepana Babića³⁰ u kojemu se pitanju sklonidbe takvih imena daje jednostavnije rješenje prema kojemu se, bez obzira na nominativni oblik, ta imena trebaju sklanjati kao da sadrže glas *j*. Ako nam je slijediti to rješenje, tada u gore navedenim primjerima nije bitno radi li se o imenu čiji je nominativni oblik s glasom *j* ili bez njega.

³⁰ Vidi: Babić, 2006.: 146.

Kada je riječ o stranim ili domaćim ženskim imenima koja završavaju na dvootvornički završetak - *ia*, većina normativnih priručnika preporučuje sklonidbu tih imena s umetnutim međuotvorničkim glasom *j* u kosim padežima, a u vokativu i instrumentalu u tih se imena glas *j* ne pojavljuje (Anić-Silić, 2001.: 212., Babić-Moguš, 2010.: 51., 52., Hudeček i dr., 212.: 81., Jozić i dr., 2013.: 75., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=91>). Primjeri iz istraživana korpusa slijede takvu normativno preporuku pa se u većine pronađenih primjera pojavljuje međuotvorničko *j* u kosim padežima sklonidbe:

39) *Rastrzana fragmentarna struktura Kamovljeva rukopisa očito je odgovarala mladim glumcima Dušanu Bućanu, Jasminu Telaloviću, Nikši Marinoviću i **Dariji** Knez* [N Daria Knez – istaknuo I.T.] *koji su vješto ocrtali neurotičnu atmosferu osobnih i društvenih nemoći.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.18288.Tiskovinehr.3.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

40) *Bez izraženijih i naprasnih redateljskih komentara prepustio je glumici **Dariji** Lorenci* [N Daria Lorenci – istaknuo I. T.] *da približi publici sve one sumnje što su u proljeće godine 1945. trebale mučiti Evu Braun.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.18288.Tiskovinehr.0.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

41) *Ronald Lopatny osuđen je u petak na Općinskom sudu u Zagrebu zbog uvrede i prijetnje svojoj bivšoj supruzi, **Miji** Begović* [N Mia Begović – istaknuo I. T.] *na uvjetnu kaznu zatvora od dva mjeseca, s godinu dana kušnje.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12084.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

Pronalazi se i nekoliko primjera u kojima se glas *j* u kosim padežima sklonidbe istih ženskih imena ne umeće:

42) *U nastupu mladih glumaca **Darie** Knez u ulozima Gerde i Živka Anočića kao Kaya prepoznavala se, djelomice, nesigurnost, što zacijelo proizlazi iz nedostatka njihova kazališnog iskustva, no oni su ipak uspjeli protagoniste Andersenove bajke, ispisane »zaleđenim« rukopisom, učiniti zanimljivim publici.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.31813.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

43) *Njih će dvoje imati pune ruke posla sa svojom problematičnom djecom, ali i sa Jurakovom zločestom sestrom u čijoj ćemo ulozi gledati **Miu** Begović.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.30818.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

44) *Ali sutkinja nije odustajala, a na njezin upit odvjetniku Matiji Dodiću, zastupniku **Mie** Begović, treba li ona biti na saslušanju Lopatnyjeve majke, odgovorio je potvrdno.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.18712.Tiskovinehr.3.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

Instrumental se tih imena preporučuje bez umetnutoga glasa *j*³¹, a u istraživanome se korpusu pronalaze primjeri i u kojima se ono ipak umeće:

45) *Iako je za srijedu na Općinskom sudu bilo zakazano saslušanje Marije Lopatny, majke Ronalda Lopatnyja, koji je u sporu s bivšom suprugom **Miom** Begović, zbog lošeg zdravstvenog stanja majka nije došla na raspravu.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.30385.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

46) *Nekoliko dana prije završetka snimanja prve hrvatske sapunice »Villa Marija«, producerska kuća A.V.A. prekinula je suradnju s glumicom **Mijom** Begović.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/search3t?dbnam>, 21. kolovoza 2013.).

I ovdje valja upozoriti na mišljenje jezikoslovca Stjepana Babića³² koji smatra kako se takva imena, bez obzira na to pojavljuju li se u nominativnome obliku s glasom *j* ili bez njega, trebaju sklanjati s umetnutim glasom *j*.

³¹ Vidi: Barić i dr., 1999.: 83., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 20.

³² Vidi: Babić, 2006.: 147.

3.2.4. Ženska prezimena na zatvornički završetak

Na prvome mjestu valja napomenuti slaganje normativne literature kada je riječ o sklonidbi imenske formule kojom se označava ženska osoba, u kojoj se preporučuje samo sklonidba imena, ako je ono sklonjivo, dok prezime redovito ostaje nepromijenjivo, prije svega ako je riječ o prezimenu sa zatvorničkim završetkom (Barić i dr., 1999.: 118., Barić i dr., 1997.: 103, Dulčić, 1997.: 70., Frančić i dr., 2005.: 51., 104., Raguž, 1997., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=223/#>). Kada je riječ o navedenom pitanju, primjeri iz istraženoga korpusa pokazuju kako novinski stil ne odstupa od normativnih preporuka, odnosno potvrđuje nesklonjivost ženskih prezimena na zatvornički završetak u kosim padežima sklonidbe:

47) *Nakon što je stručno povjerenstvo Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa preporučilo za korištenje u školama »Hrvatski školski pravopis« Stjepana Babića, Sande **Ham** i Milana Moguša, ministar Dragan Primorac je najavio stručnu raspravu o pravopisnoj problematici.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12959.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

48) *Riječ je o prilično nesvakidašnjem književnom eksperimentu koji pritom ne trpi nikakvu misteriju jer se hrvatska kriminalistička književnost svodi na tridesetak naslova. Ani **Lederer**, urednici Biblioteke ITD, Pavičićeva knjiga omogućila je prvo predstavljanje te biblioteke u Split.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.13075.Tiskovinehr.2.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

49) *Među ostalim, poznata je i izjava pjevačice Vlatke **Pokos** kako je Nikica Jelavić »tih i miran, pristojan i kulturan gospodin.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.22914.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

50) (...) *na teret stavlja kazneno djelo povrede prava autora ili umjetničkog izvođača, odnosno plagijat za pjesmu »Neka mi ne svane« koja je u izvođenju Danijele **Martinović** osvojila prvu nagradu na Dori 1998. godine.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.22938.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

3.2.5. Ženska prezimena na otvornik -a

Kada je riječ o sklonidbi ženskih prezimena na otvornik -a, normativna se literatura slaže kako se takva prezimena mogu sklanjati kao i ostale imenice e vrste (Badurina-Marković-Mićanović, 2008.: 212., Barić i dr., 1999.: 118., Barić i dr., 1997.: 103., Dulčić, 1997.: 70., Frančić i dr., 2005.: 104., <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=223/#>), a mogu ostati i nepromijenjena (Barić i dr., 1999.: 118., Raguž³³, 1997.: 44.):

51) (...) (*predavanja, među ostalima, Josipa Silića, Krešimira Bagića, Ive Pranjkovića, Dubravka Škiljana i Lade **Badurine**, a književnoznanstvenog »Ideologije i ideologemi hrvatske književnosti«*, (...)

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.13169.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

52) »Ja sam 60-tih i 70-tih bio popularan pjevač i nastupao sam zajedno s Terezom **Kesovijom** na području tadašnje države, pa i po Europi.

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.13333.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

53) Među mnogobrojnim ljubiteljima dobre 'spize' i dalmatinske 'pisme' primijetili smo gotovo svu kremu splitske glazbene scene, Doris Dragović, Jelenu **Rozgu**, Giuliana, (...)

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.13614.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

54) U dvorani kobnoj, u idili cvijeća, na visokom odru, u agoniji svijeća, kako je davno pjevao Matoš, okupili su se brojni prijatelji mlade Vjesnikove novinarkе Ane **Rukavine**, nedavno preminule od leukemije, (...)

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.13351.Tiskovinehr.2.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

Pronalaze se i rijetki primjeri u kojima u takvih prezimena ne dolazi do sklonidbe:

55) Intenzivno smo se susretali s Miroslavom i Belom **Krleža** u njihovu domu, na Gvozdu.

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.15696.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

³³ Raguževa *Praktična gramatika* sklonidbu takvih prezimena dopušta samo u razgovornome jeziku.

56) (...), *novinarki Ani Rukavini Erceg, njejoj majci su uručili Tatjana Holjevac i Milan Bandić. Marija Rukavina, majka preminule novinarke Ane **Rukavina** Erceg, (...)* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.13390.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

Iz navedenih se primjera može zaključiti kako novinski stil u ovome pitanju ipak slijedi prevladavajuću normativnu preporuku o sklonjivosti ženskih prezimena na *-a*, a tek pokojim primjerom odstupa od iste.

3.2.6. Dvostruka ženska prezimena

Kada je riječ o pisanju dvostrukih ženskih prezimena, normativna se literatura beziznimno slaže kako se takva prezimena pišu isključivo sa spojnicom (Babić-Finka-Moguš, 2004.: 72., Babić-Ham-Moguš, 2005.: 45., Barić i dr., 1999.: 334., Dulčić, 1997.: 70.; Frančić i dr., 2005.: 53.), a u istraživanome se korpusu pronalazi mnoštvo primjera kojima se takva norma i potvrđuje:

57) *Za predsjednika Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav izabran je Mato Arlović (SDP), a za predsjednicu Odbora za zakonodavstvo Ingrid **Antičević-Marinović** (SDP).* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12766.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

58) *Likovi iz davnine o kojima svjedoči, na tragovima zagubljenih i zaboravljenih slavenskih legendi, **Ivana Brlić-Mažuranić**, (...)* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12828.Tiskovinehr.9.6.3.0>, 21. kolovoza 2013.);

59) *(...) dodijeljena je državna godišnja nagrada »Fran Galović« za najbolje književno dijelo zavičajne tematike, koju će u četvrtak primiti Helena **Sablić-Tomić** i Goran Rem za knjigu »Osječka čitanka«.* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12885.Tiskovinehr.4.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

60) *Nada **Gaćešić-Livaković**, predstavnica Društva dramskih i filmskih umjetnika, zatražila je očitovanje o tome koliko će se ove godine uložiti u dramski program, (...)* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.15717.Tiskovinehr.1.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

61) *Ministrica pravosuđa Vesna Škare-Ožbolt u ponedjeljak je potvrdila da je osumnjičeni Slobodan Davidović hrvatski državljanin te da će mu se suditi u Hrvatskoj* (<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12856.Tiskovinehr.0.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

Ipak, od obrađivane normativne literature samo jedan pravopis hrvatskoga jezika dopušta dvostrukost kada je riječ o načinu pisanja dvostrukih ženskih prezimena, dakle s crticom³⁴ ili bez nje (Badurina-Marković-Mićanović, 2008., 151.), pa su česti i primjeri iz istraživanoga korpusa koji potvrđuju preporuku prema kojoj se takva imena mogu pisati i bez razgotka:

62) *»Novi zakon o lokalnoj samoupravi ima za cilj ispuniti načela europske Povelje o lokalnoj samoupravi, dati lokalnoj samoupravi veće ovlasti, a ne regionalizaciju koja bi te ovlasti smanjila«, primjedba je zastupnice Ingrid Antičević Marinović.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12766.Tiskovinehr.7.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

63) *Inače sjednica je održana na zahtjev petoro članova odbora (Jadranke Kosor, Ljerke Mintas Hodak, Ante Belje, Nade Gaćešić Livaković i Ljerke Ivušić) koji su htjeli raspraviti i nedavno reemitiranje priloga televizije Canal 4 u emisiji »007«.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.15717.Tiskovinehr.3.6.1.0>, 21. kolovoza 2013.);

64) *Dovoljno je spomenuti da je Antolčić dobitnik čak pet nagrada Grigor Vitez i dvije Ivana Brlić Mažuranić za ilustracije knjiga domaćih autora.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.12828.Tiskovinehr.4.6.3.0>, 21. kolovoza 2013.).

65) *Izlaganja su podnijeli i Miljenko Foretić, Goran Rem, Branka Brlenić Vujić, Lucija Ljubić i Martina Petranović.*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.5699.Tiskovinehr.4.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.);

66) *Književne ogleda čitamo iz pera Helene Sablić Tomić i Dubravke Crnojević Carić, a recentnom kritikom obuhvaćene su mnoge domaće i strane knjige*

(<http://riznica.ihjj.hr/philocgi-bin/getobject.pl?c4.5958.Tiskovinehr.1.6.2.0>, 21. kolovoza 2013.).

³⁴*Matičin pravopis* navodi kako se takva prezimena pišu s crticom ili bez nje, a ne sa spojnicom kako je u većine normativnih priručnika (Badurina-Marković-Mićanović, 2008., 151.).

3.2.7. Zaključno o uporabi ženskih imena i prezimena u novinskom stilu

Iz istraženoga se daje zaključiti kako novinski stil odista slijedi normu hrvatskoga standardnoga jezika kada je riječ o neprovođenju sibilizacije u pojedinim ženskim imena, ali se uz to pronalaze i primjeri u kojima ne dolazi do slaganja s normativnim preporukama.

Primjeri nesklonjivosti ženskih imena na suglasnički završetak pokazuju kako je nesklonjivost takvih imena u istraženoj građi bez iznimaka. Kad je riječ o sklonidbi ženskih imena na dvootvornički završetak *-ea* i *-ia*, može se reći kako novinski stil u većini primjera slijedi normativnu preporuku, ali se očituje i pojava primjera koji slijede onu normu koja nije prevladala u standardnome jeziku. Novinski stil beziznimno slijedi normu standardnoga jezika kada je riječ o pitanju sklonidbe ženskih prezimena na zatvornički završetak. Ako je riječ o sklonidbi ženskih prezimena na *-a* i pisanju dvostrukih ženskih prezimena, pronalaze se primjeri koji potvrđuju neusklađenost normativnih preporuka, a što se odražava na uporabnu kolebljivost potvrđenu u građi novinskoga stila.

4. Zaključak

Ovim su radom prikazana normativna pravila koja donosi jezikoslovna literatura – gramatike, pravopisi, savjetodavna i ostala jezikoslovna literatura, a vezana su uz sklonidbu osobnih muških i ženskih imena i prezimena.

Gramatike hrvatskoga jezika obrađuju pitanja neprovođenja sibilizacije u DL jedinice pojedinih muških i ženskih imena (prezimeni), vokativa muških imena i prezimeni, sklonidbe imena na *-i*, nepostojanoga *e* u pojedinih kajkavskih prezimeni, tvorbe vokativa ženskih imena trima nastavcima *-a*, *-e*, *-o*, sklonidbe, odnosno nesklonidbe stranih imena na zatvornički svršetak, nesklanjane prezimeni na zatvornike i sklonidbe ženskih prezimeni na otvornik *-a*.

Pravopisi hrvatskoga jezika propisuju sklonidbu osobnih muških i ženskih imena na dvootvorničke završetke *-io* i *-ea/-ia* te pokazuju oprečnosti kada su u pitanju takva imena. Osim toga pravopisi obrađuju i pitanje bilježenja dvostrukih muških i ženskih prezimeni i njihovih pridjevnih tvoreniča sa spojnicom (ili crticom).

Savjetodavna i ostala jezikoslovna literatura obrađuju pitanja već navođena u gramatikama i pravopisima hrvatskoga jezika te u većoj mjeri slijede normativna rješenja dana u istim.

U istraživačkome je dijelu rada dan prikaz odnosa norme standardnoga jezika i njezine primjene u novinskome stilu, odnosno potvrda temeljnih problema kada je riječ o sklonidbi muških i ženskih osobnih imena i prezimeni.

Kada je riječ o muškim imenima i prezimenima, u novinskome su se stilu istražila pitanja sklonidbe muških imena/ili prezimeni koja izgovorno završavaju otvornikom *-i*, sklonidba imena na dvootvornički završetak *-io* te bilježenje dvostrukih prezimeni muških osoba. Pitanja istraživana u vezi sa ženskim imenima i prezimenima odnose se na neprovođenje sibilizacije u DL jedine, nesklonidbu stranih ženskih imena na zatvornički svršetak te pravopisno pitanje sklonidbe ženskih imena na dvootvorničke završetke *-ea* i *-ia*, odnosno upitnost umetanja međuotvorničkoga glasa *j* između dvaju otvornika od kojih je jedan dio osnove, a drugi nastavak, zatim na sklonidbu ženskih prezimeni na zatvornike i otvornik *-a* te na pitanja pisanja dvostrukih prezimeni ženskih osoba.

Kada je riječ o sklonidbi muških imena i/ili prezimeni na *-i*, može se reći da novinski stil pokazuje odstupanje od preporuka danih u normativnim priručnicima u kojima nije jasno riješeno pitanje umetanja međuotvorničkoga glasa *j*, a slično je i s pitanjem sklonidbe muških imena na *-io* gdje se pronalaze primjeri koji se podudaraju s normativnim preporukama većine priručnika (*Antonio*, G

Antonija), a u znatno su manjem broju i oni koji su u skladu s normom donesenom u manjem dijelu literature (*Antonio*, *G Antonia*).

S druge strane, kada je riječ o bilježenju dvostrukih prezimena muških osoba, novinski stil tek u pokojem primjeru pokazuje odstupanja od normativnih preporuka prema kojima se takva prezimena bilježe sa spojnicom između svake sastavnice.

Primjeri iz istraživana korpusa tiskovina *Hrvatske jezične riznice* pokazuju kako se u DL jednine pojedinih ženskih imena sibilizacija odista ne provodi, kako to propisuju i normativni priručnici, ali se pojavljuje neznatan broj primjera s alomorfnom (sibiliziranom) osnovom.

Kada je u pitanju sklonidba stranih ženskih imena na zatvornički završetak, novinski je stil u skladu s jezičnom normom pa se ne pronalaze primjeri koji potvrđuju sklonjivost takvih imena. Suprotno tomu, pojavljuju se dvostrukosti kada je riječ o sklonidbi osobnih ženskih imena na otvorničke završetke, primjerice u imena na *-ea* (*Andrea*) međuotvornički se glas *j* u većine primjera ne umeće, ali se pojavljuju i primjeri s umetnutim glasom *j*. Isto je i s imenima na *-ia* (*Mia*), u njih se prema normativnoj preporuci glas *j* umeće u kosih padeža sklonidbe (osim u V i I jd.), međutim novinski stil pokazuje pojavnost takvih imena i bez umetnutoga glasa *j*.

Kada je riječ o pitanjima vezanim uz sklonidbu ženskih prezimena, istraživački dio pokazuje kako novinski stil u sklonidbi ženskih prezimena na zatvornički suglasnik beziznimno slijedi preporučenu normu te se takva prezimena ne sklanjaju. Prezimena se na *-a* u istraživanom korpusu u većine primjera sklanjaju (*Krleža*), a tek je pokoji primjer u kojemu takvo prezime ostaje nepromijenjeno (*Rukavina*). Primjeri pisanja dvostrukih ženskih prezimena u novinskome stilu pokazuju neusklađenost s normativnim preporukama, a to se jasno odražava i u uporabnoj kolebljivosti proučavane građe pa se pronalaze primjeri dvostrukih prezimena koja se pišu sastavljeno sa spojnicom (*Brlić-Mažuranić*), a mnogo je i primjera nebilježenja toga razgotka između dvaju prezimena. S obzirom na to da normativni priručnici ne donose jednoznačne preporuke, može se opravdati raznolikost primjera u novinskome stilu istraživana korpusa tiskovina.

5. Literatura

1. Anić, V., Silić, J., 2001.: *Pravopis hrvatskoga jezika*, Novi Liber/ Školska knjiga, Zagreb
2. Babić, S., 2006.: *Sklanjanje ženskih prezimena na –a*, Jezik, god. 53., br. 2, str. 66.-68.
3. Babić, S., 2006.: *Sklonidba imenica kao Andrea, Mario...*, Jezik, god. 53., br. 4, str. 146.-147.
4. Babić, S. i dr., 1991.: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: nacrti za gramatiku*. JAZU – Globus, Zagreb
5. Babić, S. i dr. 2007.: *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Globus, Zagreb
6. Babić, S., Finka, B., Moguš, M., 2004.: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
7. Babić, S., Ham, S., Moguš, M., 2005.: *Hrvatski školski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
8. Babić, S., Moguš, M., 2010.: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
9. Babić, Z., 1991.: *Pravopis i sklonidba stranih imena*, Jezik, god. 38., br. 5, str. 135.-145.
10. Badurina, L., Marković, I., Mićanović, K.: 2008.: *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb
11. Barić, E. i dr., 1997.: *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb
12. Barić, E. i dr., 1999, *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb
13. Bošnjak Botica, T., Jelaska, Z., 2008.: *Sklonidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost*, Jezik, 55., br. 5, str. 170.-181.
14. Dulčić, M. (ur.), 1997.: *Govorimo hrvatski: jezični savjeti*, Hrvatski radio/ Naklada NAPRIJED d.d., Zagreb
15. Frančić, A., 2006.: *Što je osobno ime?*, Folia Onomastica Croatica, 15., 71.-80.
16. Frančić, A., Mihaljević, M., 1999.: *Pomodna osobna imena*, Jezik, god. 46., br. 5, str. 172.-178., Zagreb
17. Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M., 2005.: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
18. Ham, S., 2002.: *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
19. Ham, S. i dr., 2014.: *Hrvatski jezični savjeti*, Školska knjiga, Zagreb
20. Hudeček, L., Matković, M., Čutuk, I., 2012.: *Jezični priručnik Coca-Cole HBC* Hrvatska, Coca-Cola HBC Hrvatska d. o. o., Zagreb
21. Jezični savjeti, Zbirka savjeta Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, internetska stranica: <http://savjetnik.ihjj.hr/>
22. Jozić, Ž i dr., 2013.: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

23. Raguž, D., 1997.: *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb
24. Silić, J., Pranjković, I., 2005.: *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb
25. Škarić, I., 1990.: *Kako se sklanjaju imena Mia i Pio*, Jezik, god. 38., br. 4, str. 123.- 125.
26. Težak, S., 1991.: *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Školske novine, Zagreb
27. Težak, S., Babić, S., 2007.: *Gramatika hrvatskoga jezika, Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Školska knjiga, Zagreb

Izvori:

Hrvatska jezična riznica, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, dostupna na internetskoj adresi:
<http://riznica.ihjj.hr>